

הטרור בסיני - לאן?

ארז הראלי¹

¹ קצין צה"ל ביחידה מיוחדת של חיל הים וכיום מדריך במכללה לפיקוד ומטה בצה"ל (פו"ם). המחקר נכתב בחודש אוקטובר 2015 במסגרת לימודי תואר שני בממשל עם התמחות בטרור במרכז הבינתחומי הרצליה.

3	מבוא
4	חלק א: הסיבות להתפתחות הטרור בסיני
4	החברה הבדואית בסיני ומערכת היחסים עם השלטונות
6	גורמים חיצוניים המשפיעים על הטרור בסיני
6	חמאס וקבוצות ג'יהאד עולמי מעזה
7	השפעת תנועת האחים המוסלמים
8	גורמי ג'יהאד עולמיים
9	מעורבות מדינות
11	חלק ב: התפתחות איום הטרור בסיני, היקף הפיגועים, הארגונים והשחקנים המרכזיים
11	התפתחות האיום
12	היקף ואופי הפיגועים
12	התקפות כנגד השלטון המצרי וכוחות הביטחון בסיני ובמצרים
14	התקפות נגד אזרחים ותשתיות התיירות והכלכלה
15	התקפות נגד ישראל
16	התפתחויות משמעותיות בשנת 2015
17	הארגונים הפועלים בסיני
20	חלק ג: הטרור בסיני כמערכת כלכלית
20	מפת מקורות המימון
21	תעשיית ההברחות
24	הקשר עם חמאס ותעשיית המנהרות
25	מימון דרך האחים המוסלמים במצרים
26	תמיכת ארגוני טרור חיצוניים ומדינות
26	הקשר לארגון המדינה האסלאמית
27	הקשר לאל-קאעדה
27	מעורבות קטאר
28	תמיכת איראן
29	תמיכת עקיפה באמצעות קואליציית הצדקה (Union of Good)
29	המאבק המצרי במקורות המימון
31	חלק ד: הפעילות המצרית כנגד הטרור בסיני
32	תקופת שלטון מובארק (1981-2011)
32	שנות השלטון הצבאי 2011-2012
33	שנות שלטון האחים המוסלמים (2012-2013)
34	שלטון א-סיסי משנת 2013 ועד היום
35	חלק ה: השלכות המצב בסיני על ישראל והקהילה הבינלאומית
35	חלקה של ארה"ב והקהילה הבינלאומית
36	השלכות האיום על ישראל
37	חלק ו: כיצד מצרים צריכה לפעול?
38	סיכום
39	ביבליוגרפיה

בשנים האחרונות מתפתחת בסיני מערכת טרור המהווה איום משמעותי על מצרים, על ישראל ועל שלום האזור כולו. למרות מאמץ צבאי של מצרים, איום הטרור הולך וגובר ומתפשט מעבר לתעלת סואץ, לתוך מצרים ולמדינות השכנות. הטרור בסיני מושפע מגורמים רבים וראשיתו במערכת יחסים עכורה בין המשטר המצרי לתושבי האזור הבדואים. ממשלת מצרים מתקשה לשלוט באזור והבדואים למעשה חיים בו כבארץ נפרדת, עם תרבות, דפוסי התנהגות וחוקים משלהם. מדיניות מפלה של השלטון המצרי לאורך השנים ואי יכולת ליצר לבדואים תקווה לעתיד טוב יותר, הובילו להתערערות ערכי היסוד של החברה הבדואית ולתהליכי הקצנה ביחס למשטר, שבאו לידי ביטוי בין השאר בהתקרבות לדת. ההקצנה הדתית במצב של חוסר במקורות פרנסה ומעורבות בהברחות ובפשע שהפכו להיות מרכיב מרכזי בחברה הבדואית, הכשירו את הקרקע לכניסת גורמים דתיים קיצוניים מהזרם הסלפי-ג'יהדיסטי שהקימו בסיני תשתיות טרור. למערכת בסיני נוספו השפעות חיצוניות: ממשלת החמאס ברצועת עזה, הקשרים העמוקים ושילוב האינטרסים בין אוכלוסיית עזה ואוכלוסיית סיני הפכו את סיני למרחב לפיתוח תשתיות טרור. בנוסף, התבצעו תהליכים אזוריים: "האביב הערבי" שהוביל להתמוטטות המשטרים בלוב, סודאן, תימן, סוריה ועיראק, המאבק על שליטה בעולם המוסלמי בין הסונים לשיעים ועלייתו המדהימה של ארגון המדינה האסלאמית, הביאו להתחזקות גורמי הטרור האסלאמיים הרדיקלים המנהלים מערכה אזורית ועולמית כנגד המערב והשלטונות במדינות ערב. גורמי הטרור העולמיים מצאו בזירת הטרור המקומית המתפתחת בסיני קרקע פורייה להרחבת פעילותם והטרור מסיני, שהופנה בעיקר נגד כוחות הביטחון המצריים בסיני וכנגד ישראל, מרחיב את פעולתו לתוך מצרים ולמדינות השכנות.

מול גל הטרור הגואה נקטו שלטונות מצרים מדיניות של יד קשה וביצעו מספר מבצעים צבאיים נרחבים בסיני, אך למרות פעילות זו, גל הטרור איננו פוסק ואף מתרחב. מסמך זה מתמקד בשנים 2011 ועד היום ובוחן את הגורמים להתפתחות הטרור בסיני, את השחקנים המעורבים בו, את אופי הפיגועים ואת האיום שהוא מהווה למצרים ולסביבתה. פרק נרחב יוקדש לתהליכים הכלכליים ולמקורות המימון בסיני כיוון שזהו מקור החמצן הן לחברה הבדואית והן לגורמי הטרור. בפרק האחרון ייבחנו התהליכים המבוצעים על-ידי הממשל המצרי, תוך ניסיון להצביע על כיווני פעולה אפשריים כנגד התופעה, המלצה על המשך הפעילות הצבאית הנחרצת נגד גורמי הטרור בסיני, אך במקביל גם על פיתוח תהליך משמעותי ליצירת עתיד חדש לחברה הבדואית בסיני שיאפשר את שילובה בחברה המצרית, תוך שמירת מאפייניה הייחודיים.

חלק א: הסיבות להתפתחות הטרור בסיני

החברה הבדואית בסיני ומערכת היחסים עם השלטונות

אזור סיני מגשר בין אסיה לאפריקה ובכך חשיבותו. במערב סיני - תעלת סואץ המהווה נתיב ימי מסחרי מרכזי לספנות העולמית, בצפון - הים התיכון, במזרח - ישראל ועזה, מעברו השני של מפרץ עקבה - ירדן וסעודיה ומדרום - חופי הים האדום בו מרוכזות תשתיות תיירות משמעותיות למצרים. בסיני מצויים גם שדות נפט ותשתיות גז בעלי חשיבות רבה לכלכלה המצרית. שטחו של חצי האי סיני גדול פי שלושה משטח מדינת ישראל ורובו מדברי, הררי וקשה לגישה. אזור סיני מחולק מבחינת אזורי השליטה המצרית לצפון ודרום, כאשר הצפון הוא מהאזורים העניים במצרים והדרום מבוסס על תיירות לאורך חופי הים האדום.² למרות חשיבותו, לאורך השנים ממשלות מצרים מזניחות את האזור ואת האוכלוסייה הבדואית החייה בו. בסיני חיים כיום כ-300 אלף בדואים המהווים כ-70 אחוז מאוכלוסיית סיני, היתר הם פלסטינאים (10%), מהגרים מצריים שהגיעו מעבר לתעלה (10%) ותושבים זרים שונים (10%).³ למרות שחצי האי סיני שייך למצרים, שבטי הבדואים החיים בו מתנהלים במסגרת מסורתית סמי-אוטונומית.⁴ לבדואים מערכת משפט המבוססת על מנהגים עתיקים ומסורות השומרות על ערכי החברה הבדואית, חברה שבטית בה הקשר לשבט, לקהילה ולמשפחה משמעותיים ביותר. בסיני חיים כ-33 שבטים שונים,⁵ ביניהם קיימת מערכת יחסים מורכבת הסובלת ממאבקים על כוח, שליטה ופרנסה כאשר תהליכים שונים במהלך המאה ה-20 העשרים הובילו להתערערות ערכי היסוד, התרבות ואורח החיים של החברה הבדואית ובעיקרם הקמת מדינות הלאום בתחילת המאה ה-20 שהביאה להגבלת אורך החיים הבדואי "הנווד - חוצה גבולות" ולחידרת השלטון למרחב המחייב של החברה הבדואית. הבדואים התקשו לקבל את הגבולות המדינתיים שנקבעו באזור על-ידי המעצמות ואת סמכות השלטון של המשטרים שקמו באזור. נוצר מצב בו גבולות המדינה לא תואמים את מרחבי המחייב של הבדואים ולעיתים יוצרים מצב של הפרדה בין שבטים ומשפחות שמצאו עצמם נחצים בין מדינות. בסיני נוצר מתח רב בין שלטונות מצרים לשבטים שלא קיבלו את סמכות השלטון, בעוד שגורמי השלטון לא משכילים לבצע תהליכים שיקרבו את החברה הבדואית למדינת מצרים. שנות שלטון ישראל בסיני (1967-1982) הניחו את היסודות לתשתית התיירותיות בסיני והתאפיינו במערכת יחסים טובה עם הבדואים, אך לאחר חתימת הסכם השלום, ממשלת מצרים החלה בפיתוח מואץ של צפון סיני ושל אזורי התיירות בדרום, תוך שהבדואים אינם משותפים בתהליך ולמעשה הופכים לקורבנותיו.⁶ ממשלת מצרים התייחסה אליהם בחשדנות וכאל משתפי-פעולה עם ישראל והדבר בא לידי ביטוי בהבאת חברות ועובדים ממצרים שמעבר לתעלה, אי השקעה בתשתיות ליישובים ומניעת

² Rajeev, Agrawal. (2012). "SINAI: The Middle East's New Hot Spot". Institute for Defense Studies and Analysis.

³ Yaari, Ehud. (2012). "Sinai: a new front". Policy notes N.9, The Washington Institute for Near East Policy;

הערכות נוספות מדברות על מספרים הנעים בין 200 ל-600 אלף תושבים בסיני.
⁴ גזל, צבי. (2012). "סיני ממלכת הבדואים", המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה.

⁵ Yaari, Ehud. (2012). "Sinai: a new front". Policy notes N.9, The Washington Institute for Near East Policy.

⁶ Ibid.

מקורות הכנסה לחברה הבדואית. הבדואים לא זכו לאזרחות מצרית, לא הורשו להתגייס לכוחות הביטחון ועם השנים התפתחה איבה שהובילה לעימות בינם לבין השלטונות. תכניות לפיתוח משמעותי של סיני בשנות ה-90 לא מומשו ובאירועים שונים מול השלטונות חוו מנהיגי השבטים השפלה משמעותית,⁷ תהליך שהוביל לפער הולך וגובר בין השלטונות לשבטים הבדואים. במהלך שנים אלו, בשילוב עם תהליכי הסלמה בעולם הערבי בכללותו, החלה גם האוכלוסייה הבדואית שהיא ברובה מוסלמית - סופית מתונה, בתהליך של הקצנה דתית. צעירים בדואים שלמדו באוניברסיטאות במצרים ונוספים שיצאו לעבוד בסעודיה חזרו לסיני והביאו רעיונות דתיים מושפעים מהוהביזם והסלפיזם המובילים את האסלאם הקיצוני הדתי. גורמי ג'יהאד עולמי מצאו בסיני קרקע פורייה של "עתיד ללא תקווה", חוסר משילות ואובדן מקורות פרנסה, וחברו לצעירים הבדואים המתוסכלים. חיבור זה הוביל להקמת ארגון הטרור האסלאמי "התאוואחיד והג'יהאד" שביצע את הפיגועים בטאבה, בשארם אל-שייח ובדהאב בשנים 2004, 2005 ו-2006, פיגועים נגד תשתיות התיירות המשמעותיות של מצרים שלמעשה הביאו לידי ביטוי בצורה קיצונית את העימות בין הבדואים לשלטונות.⁸ בעקבות פיגועים אלו פתחו השלטונות במערכה משמעותית נגד הבדואים שנמשכה מספר שנים. הם עצרו אלפי בדואים ולמרות שרבים שוחררו, אחרים נשפטו למאסר לשנים ארוכות.⁹ התנהגות המשטר החריפה את היחסים בין הצדדים, הבדואים המשיכו בתביעות לשיפור זכויותיהם שכללו בניית שיכונים, הענקת מלגות לימודים, רישום אדמותיהם בטאבו ושחרור העצורים מבתי הכלא, אך דרישות שלא נענו וכמעט לא זכו להתייחסות מצד השלטון. ארגוני הג'יהאד מצדם המשיכו להרחיב את השפעתם תוך הזרמת כספים רבים לאזור ומצפון פעלה ממשלת החמאס בשיתוף-פעולה עם הבדואים ליצירת תשתית פעולה טרוריסטית במרחבי סיני, תוך שילוב האינטרסים הכלכליים של שתי האוכלוסיות. רשת הברחות מפותחת של נשק ומוצרי צריכה לרצועה הפכה את סיני לנתיב מרכזי ורווחי מאוד לבדואים, לתושבי עזה ולממשלת החמאס. איראן מצידה פיתחה ציר משמעותי של הברחות נשק לעזה מסודאן דרך סיני, כאשר גם נתיבי הברחות לישראל של מהגרים וסמים הביאו לבדואים מקורות פרנסה משמעותיים. החברה הבדואית מצאה עצמה מעורבת בתהליכים המערבים פשיעה וטרור תוך פיתוח שנהא עמוקה למשטר המצרי. בנוסף, המשיכו הבדואים בתהליכי ההקצנה הדתית ובצפון סיני נבנו מסגדים, מוסדות חינוך ותשתיות דעווה שהגבירו את ההשפעה האסלאמית הרדיקלית. עומק ההשפעה ניכר בכך שבמקומות אחדים חוקת השריעה החליפה את מנגנון המשפט המסורתי של החברה הבדואית שהונהג בסיני במשך מאות שנים. תהליכים אלו לוו במאבק פנימי מתמשך בתוך השבטים על שליטה ומעמד בשילוב עם תהליכי מודרניזציה ועיור שהביאו למצב בו אורח החיים הבדואי המסורתי הלך ונעלם. הצעירים הבדואים, ללא מקורות פרנסה ואפשרויות קידום, מצאו עצמם מעורבים בעסקי הברחות

⁷ גזל, צבי (2012), "סיני ממלכת הבדואים";

Yaari, Ehud. (2012). "Sinai: a new front". Policy notes N.9, The Washington Institute for Near East Policy.

⁸ בשלושת הפיגועים שבוצעו בטאבה, שארם א-שייח ודהאב נהרגו 135 אזרחים, מתוכם 19 ישראלים, ומאות נפצעו.

⁹ כליאתם של אנשי מפתח בחברה הבדואית יצרה תסכול עצום בקרבם ואכן לאחר נפילת מובארק אחת הפעולות הראשונות של ארגוני הטרור בסיני הייתה שחרור אותם אנשים מהכלא המצרי.

הרווחיים וקראו תיגר על מנהיגותם של ראשי השבט.¹⁰ נפילתו של מובארק בשנת 2011 הביאה להתרופפות מנגנוני הביטחון במצרים כולה ובסיני בפרט, כאשר אנשי ביטחון רבים ברחו מהאזור והותירו את המרחב במצב של חוסר משילות שאפשר לארגוני הטרור להרים את ראשם. לבעירה תרמו פעילי טרור ששוחררו מהכלא, הגיעו למרחב סיני ומשם תרמו גם הם לתשתיות הטרור.¹¹ במהלך השנים הבאות התעצמו והתרבו פיגועי הטרור המבוצעים מהמרחב וכן צצו ארגוני טרור רבים המבוססים על צעירים מקרב האוכלוסייה הבדואית, תוך שיתוף-פעולה עם גורמי טרור מרצועת עזה וגורמי טרור עולמי.¹² עלייתם של האחים המוסלמים בשנת 2012 בהובלת מורסי הביאה לשני תהליכים מנוגדים לכאורה אך שניהם תרמו בדיעבד להתחזקות הטרור בסיני. מצד אחד משטרו של מורסי נלחם בארגוני הטרור בסיני אך מצד שני האחים המוסלמים קשורים קשר עמוק לגופים האסלאמיסטיים השונים ברחבי סיני ולחמאס ברצועת עזה, לה מהווה תנועת האחים המוסלמים ארגון "אב". מצב זה יצר את התחזקות ארגון החמאס בתמיכת מצרים ואת התחזקות תשתית הטרור בסיני, מה שהוביל למצב הנוכחי בו המשטר במצרים מאשים את תנועת האחים המוסלמים בפיגועים ובאחריות לטרור בסיני. יחד עם זאת, הבחירה של חלק מהבדואים בדרך הטרור אינה מעידה על החברה הבדואית כולה. לאורך השנים מתקיימים תהליכי הדברות ברמות שונות בין המנהיגות הבדואית לשלטונות, תוך ניסיון לשנות את המציאות ולמצוא את דרך הזהב לשילוב החברה הבדואית במצרים. כדי לצאת לדרך אחרת, הבדואים יצטרכו להחליט האם הם משתלבים בחברה המצרית, תוך התגברות על חוסר האמון הבסיסי כלפי השלטון. החברה הבדואית רואה איום על עצם קיום התרבות שלה ומצויה בצומת המחייבת אותה לבחון את יכולתה להמשיך בדרך החיים העצמאית שלה תוך שמירת הכבוד הבדואי, דרך חיים ייחודית, יצירת מקורות פרנסה והשתלבות עם תהליכי המודרניזציה. השלטון המצרי מצדו, יצטרך להתייחס לבעיה בצורה כוללת, תוך גילוי הבנה לצרכי האוכלוסייה הבדואית וטיפול שורש בבעיות ולא רק דרך הפעלת יד קשה נגד גופי הטרור. הבדואים הם אדוני המדבר, מכירים אותו ככף ידם וחיים אותו ובתוכו ולכן פתרון בעיית הבדואים בסיני ורתימתם למאבק בטרור מהווה מפתח מרכזי בפתרון בעיית הטרור בסיני.

גורמים חיצוניים המשפיעים על הטרור בסיני

חמאס וקבוצות ג'האד עולמי מעזה

למרחב סיני השפעה רבת חשיבות על המערכת המדינית-חברתית-כלכלית ברצועת עזה, כיוון שזו תלויה בכניסת הסחורות והמשאבים הכלכליים דרך הגבול עם מצרים. רצועת עזה מתפקדת למעשה כאי הסגור מכל הצדדים, מהצד הישראלי על-ידי גבולות היבשה והים ומהצד המצרי בגבול סיני. בנוסף, במערכה

¹⁰ Yaari, Ehud. (2012). "Sinai: a new front". Policy notes N.9, The Washington Institute for Near East Policy.

¹¹ Zelin, Y, Aharon. (2013). "Jihadists on the Nile: The Return of Old Players". The Washington institute for near east policy.

¹² The Israeli Project. (2012). "security Threats from the Sinai peninsula".

אותה מנהל החמאס מול מדינת ישראל, סיני מהווה מרחב בעל חשיבות עצומה. ראשית, הוא מהווה את נתיב ההברחות המרכזי להכנסת נשק לרצועה ועוקף את הסגר הישראלי ולכן התפתחה בגבול בין סיני לעזה תשתית מנהרות ענפה. שנית, המרחב מהווה מקום בו אפשר לגייס אנשים, להתאמן, לבנות תשתיות ולייצר אמצעי לחימה מבלי שישראל תתקוף, עקב מחויבותה לריבונות המצרית והסכמי השלום. לבסוף, זהו מרחב המאפשר פיגועים כנגד ישראל. הקשר בין גורמי הטרור העזתיים לבין הבדואים בסיני הביא רבים מהאחרונים לבחור בדרך הטרור. הבדואים הפכו לשותפים עסקיים בעסקי ההברחות, השנאה שלהם לממשלה המצרית וההתקרבות של חלקם לאסלאם הרדיקלי הפכו אותם למשתפי-פעולה עם החמאס ועם ארגונים ג'יהאדיסטיים מתוך הרצועה הפועלים בסיני. באזור צפון סיני חיים עזתיים רבים שהיגרו לשם ולכן שיתופי-הפעולה בין גורמי טרור מעזה וסיני מבוצעים בצורה "טבעית" תוך שילוב אינטרסים, לעיתים דרך קשרים משפחתיים, ולכן הפכו ציר מאוד מרכזי הן בהיבט הכלכלי והן בהיבט פיתוח הטרור, כשעזה מסייעת לסיני ולהפך. בעזה התפתחו גורמי טרור קיצוניים המקושרים לארגוני ג'יהאד עולמי שהתפצלו מהחמאס ופועלים בעזה ובסיני. המובילים שבהם הם "צבא האסלאם", "מועצת השורא של המוג'הדין" ו"ועדות ההתנגדות העממית"¹³. ארגוני הטרור בעזה מספקים תמיכה רבה לארגונים בסיני, בסיסי אימון ואספקת נשק, כאשר פיגועים רבים מבוצעים בשיתוף-פעולה. עליית האחים המוסלמים הביאה כאמור לשינוי, בעיקר ביחסה של מצרים לחמאס כבן ברית, אך לאחר נפילת שלטון מורסי גורמי הטרור בסיני הציבו לעצמם כיעד מרכזי פגיעה בשלטונות במצרים שמצדם מאשימים את האחים המוסלמים בתופעה.

בטיפול עתידי בתופעת הטרור מסיני, נודעת חשיבות רבה לניתוק מערכות הטרור בין סיני לעזה.

השפעת תנועת האחים המוסלמים

האחים המוסלמים הם תנועה חברתית-פוליטית חוצה מדינות ובעלת השפעה עצומה במצרים כאשר המשטר המצרי התמודד עם תנועה זו לאורך השנים תוך הוצאתה והכנסתה לסירוגין אל מחוץ לחוק ולמערכת הפוליטית. האידיאולוגיה הקיצונית של האחים המוסלמים מתבטאת בפעילות המעודדת ג'יהאד וטרור ברחבי העולם, בצורה מתוחכמת ומתחת לפני השטח תוך פעילות פוליטית-חברתית. התמיכה הרבה לה זכתה אפשרה לתנועה לעלות לשלטון במצרים למשך תקופה קצרה בה ניסתה ליישם את תפיסתה הקיצונית ולכונן במצרים מדינת הלכה, תהליך שנעצר עם עלייתו של א-סיסי לשלטון. למרות שתנועת האחים המוסלמים אינה מבצעת פיגועי טרור באופן רשמי, היא הוגדרה כתנועת טרור במצרים והוצאה אל מחוץ לחוק בטענה שהיא מממנת את הארגונים בסיני הפועלים כיום גם בשטח מצרים ובנוסף אחראית גם

¹³ שוייצר, יורם. (2015). "מלחמתה של מצרים בחצי האי סיני - לא שלה לבד", המכון למחקרי בטחון לאומי (INSS).

על הקשר בין הטרור בסיני לזה שבעזה, באמצעות תמיכה בחמאס. האמריקאים מנגד טוענים כי לא הוכח עדיין קשר ישיר בין האחים המוסלמים לטרור בסיני,¹⁴ למרות שעדויות לתמיכת האחים המוסלמים בפעילות הטרור בסיני הולכות ומצטברות. האידיאולוגיה של האחים המוסלמים שהובילה אותם לכיבוש השלטון במצרים תוך ניסיון להפוך אותה למדינה אסלאמית, היא זו המהווה כיום בסיס לפעילות העוינת נגד המשטר ותוצאות המאבק בין התנועה למשטרו של א-סיסי יהיו בעלות השפעה משמעותית על המתרחש בסיני.

גורמי ג'האד עולמיים

תשתית הטרור העולמי התפתחה בסיני במהלך שנות ה-2000¹⁵ והתעצמה משמעותית לאחר נפילת מובארק בשנת 2011. ארגוני הטרור העולמי מצאו בסיני שטח מתאים, ללא משילות ועם אוכלוסייה מקומית עוינת למשטר. הכוחות המצריים המועטים וחוסר יכולת הפיקוח על אזורים רבים אפשרו לארגוני הג'האד להזרים כספים לאזור ולבנות תאי טרור בשיתוף עם האוכלוסייה הבדואית. רשתות הטרור הפועלות בתימן, סודאן ולוב, בהכוונת גורמי אל-קאעדה העולמית, אל-קאעדה במגרב והמדינה האסלאמית, משלבות את גורמי הטרור בסיני המהווה מגרש לחימה מרכזי במאבק בשלטון המצרי המיצג את המשטרים הערביים המושחתים (בתקופת מובארק ולאחר עליית א-סיסי), כנגד ישראל וכנגד המערב. פיגועי הטרור שבוצעו ומבוצעים בסיני מאופיינים בדפוסי פעולה התואמים את אלו של ארגוני הטרור בעיראק ובסוריה, כאשר השפעה רבה על הקורה בסיני מיוחסת למנהיגים סלפים ממצרים, מנהיגי תנועת האחים המוסלמים והקשרים שלהם עם אל-קאעדה העולמית ועם ארגון המדינה האסלאמית. השפעתו של אל-קאעדה באזור פחתה עם התעצמות ארגון המדינה האסלאמית. לאל-קאעדה תרומה להקמת המערכת בסיני אך מידת תמיכתו הנוכחית בארגונים השונים אינה ברורה. ארגון המדינה האסלאמית נכנס לסיני כשחקן מרכזי החל מסוף שנת 2014 מאז חתימת הברית עם ארגון "אנצאר בית אלמאקדס" והפיכת שמו ל"חזית המדינה האסלאמית בסיני". אנצאר בית אלמאקדס הוא ארגון הטרור המרכזי בסיני, הנהנה מתמיכת ארגון הטרור המתקשר בתבל (המדינה האסלאמית), תמיכה שעיקרה בתחום ההצהרתי והרוחני, בהדרכה ואימוץ דרכי הפעולה. הברית בין המדינה האסלאמית לאנצאר בית אלמאקדס הופכת את סיני לזירה שואבת ללוחמים אסלאמיים זרים מרחבי העולם כאשר סיני היא מרכיב במערכה אזורית הכוללת את עיראק וסוריה כחלק ממערכה עולמית נגד המערב ומדינות ערב. לסיני החלו לזרום בשנים האחרונות

¹⁴ Dayer, Emily & Kessler Oren. (2014). "Terror in the Sinai", The Henry Jackson Society, London.

¹⁵ המרכז לחקר המודיעין והטרור (המל"מ). (2012). "חצי האי סיני כזירת פעילות של הטרור האסלאמי".

לוחמים זרים רבים מכל רחבי העולם המוסלמי, על-פי הערכות שונות עיקרם מגיע מתוניס, תימן ולוב.¹⁶ זוהי תופעה המקבילה לזרימת לוחמים לזירות הלחימה בסוריה ועיראק, כאשר לתפיסתם של הגורמים הרדיקלים, סיני מהווה מרחב לחימה כחלק ממלחמת ג'יהאד של האסלאם נגד השלטונות המושחתים במדינות ערב.¹⁷

הקשר המתפתח עם ארגון המדינה האסלאמית והשלכותיו מול אל-קאעדה מאוד משמעותי. מצד אחד התהליך יכול להביא לפיצולים בתוך הארגונים ולמאבקים בתוכם, אך ככלל הוא מחזק אותם והופך את **אזור סיני לזירה במערכה של האסלאם הרדיקלי נגד המערב ולכן מחייב סיוע בינלאומי למצרים במלחמתה נגד הטרור.**

מעורבות מדינות

מדינות התומכות בארגוני הטרור בסיני מונעות מאינטרסים שונים כחלק ממאבק רחב על השפעה באזור. איראן מעורבת באמצעות הזרמת כמויות עצומות של נשק ותמיכה בחמאס שבעקיפין תומך בגורמים בסיני. קטאר מעורבת בתמיכה באחים המוסלמים במצרים ומזרימה אף היא סכומי כסף עצומים לאזור. גם לטורקיה וערב הסעודית אינטרסים שונים כחלק ממאבקי כוח על השפעה אזורית. לכל מדינה מערכת שיקולים משלה, אך המשותף לכולן הוא אינטרס בערעור היציבות בסיני ודרך זאת פגיעה במשטר המצרי. בנוסף, חוסר היציבות האזורי בעקבות "האביב הערבי" הכולל את התפרקות המשטרים בלוב, עיראק ותימן וחוסר היציבות בסודאן משפיע ישירות על המצב בסיני.

איראן: האינטרס האיראני בתמיכה בטרור הוא חלק ממאבק רחב הרבה יותר בין השיעים לסונים על השליטה בעולם המוסלמי. איראן תומכת במערכת הטרור בסיני על מנת לערער את המשטר במצרים והיא עושה זאת בדרכים עקיפות, דרך מעורבות בתעשיית ההברחות, עירוב החזבאללה בטרור במצרים ותמיכה בחמאס ובארגונים ברצועת עזה הפועלים גם בסיני. האיראנים פיתחו ציר הברחות נשק לפלסטינאים בעזה המתחיל באיראן דרך נתיבי ימי ונתיבי יבשה בסודאן (שם גם הוקמו מפעלים ליצור נשק שהופצו בחלקם על-ידי ישראל) וסיני. התמיכה בטרור היא חלק ממאבק הרבה יותר רחב בין השיעים לסונים על השליטה בעולם המוסלמי ולאיראנים אינטרסים רבים במרחב סיני, בנוסף ליכולת לפגוע באויב הציוני דרך מרחב סיני. מצב של חוסר יציבות וגל טרור בסיני יחליש את המשטר המצרי, יפגע בסעודים וגורמי אסלאם

¹⁶ Dayer, Emily & Kessler Oren. (2014). "Terror in the Sinai", The Henry Jackson Society, London.

¹⁷ מתוך הרצאותיו של דר' איתן עזאני בקורס בנושא "אידאולוגיית אסלאמיות קיצונית" במסגרת לימודי תואר שני בממשל עם התמחות בביטחון וטרור, המרכז הבינתחומי הרצליה, 2014-15.

סונים "מתונים" ויפגע בישראל. כל אלו לטובת איראן ובני בריתם באזור, החזבאללה בלבנון ומשטר אסאד בסוריה.¹⁸

כחלק מאסטרטגיית הטרור העולמית של האיראנים הם משפיעים כאמור גם על מעורבות חזבאללה בסיני. החזבאללה מעורב במערכת הטרור בסיני ועדויות לכך נמצאו בחשיפת רשת הטרור במצרים בשנת 2011 בה היו מעורבים פעילים רבים (49 מתוכם נעצרו) מהחזבאללה והופעלה בהשראת איראן ומטרתה הגברת חוסר היציבות במצרים.¹⁹ התמודדות עם מערכת הטרור בסיני מחייבת את נטרול מעורבותה והשפעתה של איראן על המרחב.

ערב הסעודית: מהווה גורם מרכזי מאוד באזור, מנהיגה את העולם המוסלמי הסוני במאבק על השליטה באסלאם מול הזרם השיעי ונמצאת בעימות מר מול איראן כאשר פיתוח יכולות הגרעין באיראן וההשתלטות האיראנית על תימן באמצעות המורדים החותיים מציבים איום משמעותי על ערב הסעודית. בנוסף, כמנהיגת העולם הערבי הסוני, מתנגדת ערב הסעודית בחריפות למשטרו של אסאד ומובילה את הקואליציה של מדינות ערב הסוניות נגדו. ערב הסעודית היא הבסיס לצמיחת התנועות האסלאמיות הרדיקליות ומעודדת את הפצת האסלאם הדתי הרדיקלי בעולם,²⁰ אך כיום המפלצת אותה יצרה הולכת ומתקרבת לשטחה. ארגון המדינה האסלאמית ההולך ומתעצם רואה בגורמי השלטון בערב הסעודית כופרים ואת שטחה כחלק מהח'ליפות שבכוונתו להקים. יחסיה של ערב הסעודית עם מצרים עוברים עליות ומורדות כאשר לאורך השנים הן נאבקות על הנהגת העולם הערבי והמוסלמי המתון, כיום הן משתפות-פעולה מול האויב האיראני ומול הטרור הסוני הקיצוני המאיים עליהן. שליטי ערב הסעודית נמצאים לכן בקונפליקט כלפי מצרים והמתרחש בסיני - מצד אחד "נוח" להם מצב של חוסר היציבות המונע ממצרים להוביל את המערכה האזורית, אך מצד שני הם זקוקים לשיתוף-הפעולה עם משטרו של א-סיסי על מנת להילחם בהתעצמות האיראנית ושל גורמי הטרור. היבט נוסף הוא תמיכתם של הסעודים לאורך השנים באחים המוסלמים ובחמאס ודרך כך עידוד הטרור בסיני באופן עקיף, אך מצד שני לסעודיה גבול ימי ארוך עם סיני והיא חוששת שהטרור יזלוג משם לשטחה. **לעמדתה של סעודיה ומידת התערבותה, שיתוף-הפעולה שלה עם השלטון המצרי כלפי ארגוני הטרור בסיני ועמדתה כלפי האחים המוסלמים והחמאס וכלפי הטרור האסלאמי הקיצוני בכלל חשיבות רבה בהתפתחות המערכה בסיני.**

¹⁸ Rajeev, Agrawal. (2012). "SINAI: The Middle East's New Hot Spot". Institute for Defense Studies and Analysis.
¹⁹ המרכז לחקר המודיעין והטרור (המל"מ). (2014). "מעורבותם של בוגרי סוריה במערכת הטרור המנהלת נגד המשטר המצרי". http://www.terrorism-info.org.il/Data/articles/Art_20644/H_067_14_1694925898.pdf.
²⁰ מתוך הרצאותיו של דר' איתן עזאני בקורס בנושא "אידאולוגיית אסלאמיות קיצונית" במסגרת לימודי תואר שני בממשל עם התמחות בביטחון וטרור, המרכז הבינתחומי הרצליה, 2014-15.

קטאר: תמיכת קטאר בארגוני טרור ברחבי העולם היא סוד גלוי הידוע לסוכנויות המודיעין בעולם, כאשר למעשה היא תומכת בטרור בצורה מתוחכמת הממצבת אותה כשחקנית מובילה בעולם הערבי.²¹ מדובר במדינה קטנה בעלת עוצמה פיננסית אדירה עם משק בעל מחזור של 200 מיליארד דולר בשנה,²² אשר מעורבת במימון של כמעט כל ארגון קיצוני באזור, מלוב ועד סעודיה, ובתוך כך קטאר היא המממן העיקרי של תנועת האחים המוסלמים במצרים. בעקבות כך, פרץ סכסוך חמור בין מצרים לקטאר, לאחר הפלת האחים המוסלמים ועלייתו של א-סיסי. קטאר, למרות שאיננה מעצמה אזורית, הופכת עקב תמיכתה בארגוני הטרור השונים לשחקנית מפתח העומדת מאחורי האחים המוסלמים, החמאס ותנועות הטרור בסיני, תוך עימות ישיר עם שלטונו של הגנרל א-סיסי.

טורקיה: ההתפתחויות והאירועים במזרח-התיכון הביאו למתיחות ביחסיה של טורקיה עם מספר שחקנים באזור ביניהם: הממשלה המרכזית בעיראק, סוריה, לבנון, מצרים, ישראל, הרשות הפלסטינית ואיראן.²³ בהיבט המצרי, טורקיה תומכת בצורה ברורה באחים המוסלמים ומתנגדת להפיכה הצבאית במצרים כאשר נשיא טורקיה ארדואן כינה את המהפכה "מהפכה צבאית" ואף השווה בין שליט מצרים א-סיסי לאסאד. חילוקי הדעות בין ההנהגות הביאו למשבר חמור ביחסים עם מצרים, עד כדי החזרת שגרירים ולפגיעה מסוימת במערכת היחסים הכלכלית בין המדינות. לטורקים בראשות ארדואן שאיפות לשליטה באזור באמצעות מימוש חלום החזרת האימפריה העות'מאנית, מצרים מהווה מבחינתם מעצמה מתחרה והטורקים תומכים באופן גלוי בחמאס ובאחים המוסלמים איתם הם מזדהים כתנועות אסלאמיות שבשלטון. למרות שטורקיה לא מצהירה בגלוי על תמיכה בטרור בסיני, יש לה אינטרסים משותפים עם תנועת האחים המוסלמים והחמאס נגד מצרים ונגד ישראל.

חלק ב: התפתחות איום הטרור בסיני, היקף הפיגועים, הארגונים והשחקנים המרכזיים

התפתחות האיום

מאז נפילת משטר מובארק בשנת 2011 החל תהליך מתמשך של עליית הטרור בסיני. התהליך שהתחיל בהתקוממות בדואית כנגד המשטר הפך למערכת טרור מונעת על-ידי ארגונים סלפים-ג'יהאדיסטיים.²⁴ ארגונים אלו מנצלים את תשתית השנאה הקיימת בקרב הבדואים בסיני, את התשתית האידיאולוגית

²¹ Berko, Reuven. (2014). "The Road from Qatar to the Gaza Strip".

²² פוקין, דורון. (2014). "מכונת הכסף מקטאר שמייעה את חמאס". <http://www.calcalist.co.il/world/articles/0,734-> [html](#)

²³ לינדנשטראוס, גליה. (2014). "טורקיה: כשהקרב מתעתע מסתכלים רחוק", המכון למחקרי בטחון לאומי (INSS).

²⁴ Gold, Zack. (2014). "Security in the Sinai: Present and Future", International Center for Counter Terrorism The Hague.

הסלפית ואת הקשרים החיצוניים עם עזה ועם מערכת הטרור האזורי והעולמי, כאשר הברית שלאחרונה נכרתה עם ארגון המדינה האסלאמית מסמלת יותר מכל את הפיכת סיני לאזור לחימה כחלק ממערכה אזורית נרחבת. מערכת הטרור הנוכחית החלה לאחר התמוטטות משטר מובארק כנגד כוחות הצבא בסיני והתפתחה לפיגועים כנגד ישראל שהורחבו לפיגועים נגד המדינה המצרית.²⁵ למרות עלייתם ולאחר נפילתם של האחים המוסלמים, הפיגועים נמשכים, כאשר מבצעים צבאיים רחבי היקף של השלטונות לא מצליחים לעצור את גל הטרור, והפיגועים מתרחבים לשטחה של מצרים ומבוצעים כנגד מטרות איכות וגורמי שלטון, בנוסף למאמץ מתמשך לפגוע בכוחות בסיני ובישראל. רמת ארגוני הטרור גבוהה, הנשק שבידיהם מתקדם וההתקפות הופכות משולבות ומתואמות. הסביבה בסיני מקשה על המשטר המצרי לפעול כנגד הטרור ומספקת אזורים בטוחים לפעולת הטרור. האוכלוסייה תומכת בחלקה בארגונים ומאפשרת להם תשתית לפעולה, תוך קושי רב של השלטון באיסוף מודיעין והבנת התהליכים בשטח. זרם הנשק המגיע מלוב ומהסביבה והלוחמים הזרים המזוהים עם האסלאם הקיצוני שהחלו לזרום לסיני בעקבות הפיכתה לזירת מאבק של האסלאם מול הכופרים מחזקים אף הם את הארגוני הטרור.²⁶ בין השנים 2014-2015 הפיגועים עוברים לשטח מצרים וללוב השכנה ומבוצעים גם נגד מטרות בינלאומיות, הכוח הרב לאומי בסיני, תשתיות כלכלה ותיירות ומכוונים נגד גורמי השלטון, ההנהגה ומערכת המשפט, במטרה לערער את היציבות הנזילה במצרים, תוך פגיעה במשטר ובאינטרסים מצריים כלכליים חשובים בסיני ובתעלת סואץ.

היקף ואופי הפיגועים²⁷

התקפות כנגד השלטון המצרי וכוחות הביטחון בסיני ובמצרים

לאחר נפילת משטר מובארק, חלק גדול מכוחות הביטחון בסיני עזבו מחשש לחייהם. הדבר יצר מצב של כאוס בשטח ואפשר לארגוני הטרור לבצע סדרת התקפות על תחנות משטרה ותחנות גבול. הארגונים בסיני פעלו במבצע לשחרור האסירים המוסלמים והבדואים מהכלא במצרים, אירוע שהחזיר לשטח פעילי טרור מרכזיים ביניהם מנהיגים מחזבאללה, חמאס ואל-קאעדה²⁸ ולמשטר לקח זמן רב עד שהצליח לייצב מחדש את כוחות המשטרה והצבא בסיני על-ידי הזרמת כוחות צבאיים לשטח בתאום ביטחוני עם ישראל. בתאריך ה-5 באוגוסט, 2012 בוצעה התקפה ברפיח כנגד שוטרים מצריים אשר סעדו את סעודת הרמדאן.

²⁵ Gold, Zack. (2014). "Security in the Sinai: Present and Future", International Center for Counter Terrorism The Hague.

²⁶ Dayer, Emily & Kessler Oren. (2014). "Terror in the Sinai". The Henry Jackson Society, London.

²⁷ Gold, Zack. (2014). "Security in the Sinai: Present and Future", International Center for Counter Terrorism The Hague; Dayer, Emily & Kessler Oren. (2014). "Terror in the Sinai". The Henry Jackson Society, London;

סקירות חודשיות של המכון למדיניות נגד טרור (ICT), במרכז הבינתחומי בהרצליה.
²⁸ ביניהם מוחמד ג'אמאל מנהיג ארגון על שמו ומואפי מנהיג אל-קאעדה בסיני.

16 מהם נרצחו ולאחר מכן השתלטו המחבלים על רכבים משוריינים וחדרו לשטח ישראל, שם נעצרו על-ידי כוחות הביטחון הישראליים. התקפה זו יצרה זעזוע בישראל ובמצרים ושתיהן האשימו את החמאס, למרות שאף ארגון לא נטל אחריות. בתגובה, יצא צבא מצרים לראשונה למתקפה צבאית נרחבת על ארגוני הטרור בשם "מבצע סיני", מבצע ראשון בשורה ארוכה של מבצעים הנמשכת עד היום אך יעילותם בסיכול הטרור הגואה בסיני מוטלת בספק. לאחר נפילת האחים המוסלמים בחודש יולי 2013, התרבו ההתקפות על הכוחות המצריים ובמהלך החודשים יולי-אוגוסט באותה השנה, הכוחות המצריים בסיני היו נתונים להתקפות יומיות, שכללו התקפות בנשק וריבוי הולך וגדל של מכוניות תופת, פצצות בצדי הדרכים ופיגועים משולבים. הפעילות הצבאית המצרית הביאה בחודשים הבאים לירידה בכמות הפיגועים אך הפיגועים המשיכו ברמה של 2-3 שבוע. ²⁹ בתאריך ה-19 באוגוסט, בהתקפה על מוצב משטרתי ברפיח, נהרגו 24 שוטרים וב-20 בנובמבר פיצוץ מכונית תופת הורג 11 חיילים נוספים. חודש לאחר מכן, ב-24 בדצמבר, נהרגו 16 אנשי ביטחון בפיצוץ משרדיהם בדקואליה. ³⁰ בשנת 2014 ³¹ המשיכו הארגונים ברצף הפיגועים, כאשר בחודשים הראשונים בוצעו פיגועים ברחבי מצרים כנגד תחנות משטרה ובעיקר באזור קהיר, כולל פיצוץ מכוניות תופת והריגת אנשי צבא ושוטרים, ביניהם קצינים בכירים ובוצעו ניסיונות להתנקש בשר הפנים המצרי, מוחמד איברהים, ובבכירים מצריים נוספים. בתאריך ה-19 ביולי, 2014 תוקפים טרוריסטים עם מכוונות ירייה נקודת מעבר באל-פארפארה בגבול מצרים-לוב והורגים 24 חיילים. וב-23 לספטמבר פצצה לצד הדרך הורגת 11 קציני משטרה ופצצה אחרת הורגת 6 נוספים. בין התאריכים 23-24 באוקטובר, ארגון הטרור המרכזי בסיני "אנצאר בית אלמאקדס" נשבע אמונים לארגון המדינה האסלאמית ומיד אחר-כך מבוצעת התקפה בה נהרגים 31 חיילים בפיצוץ מכונית תופת בנקודת בקרה באל-קהרובה. בחודש נובמבר מבוצעת תקיפה וחטיפה של ספינת טילים מצרית והרג של עשרות מאנשיה (הספינה הוטבעה על-ידי חיל הים וחיל האוויר המצרי בקרב שהתפתח לאחר חטיפתה). ההתקפות בים מהוות מגמה חדשה הנמשכת גם בשנת 2015 כאשר ארגוני הטרור תוקפים בטילי נ"ט את ספינות המשמר המצריות לאורך הגבול הימי בין ישראל, מצרים ועזה. בראשית שנת 2015, בתאריך ה-29 בינואר, מבוצעת התקפה משולבת על בסיסי צבא ומוסדות שלטון ותקשורת באל-עריש, רפיח וסואץ, הגובה כ-42 הרוגים, ביניהם מפקד חטיבה 101 המצרית. מתקפה זו גורמת לנשיא מצרים א-סיסי להגדיר כי המצריים נלחמים בארגון הטרור החזק בעולם. ³² המגמה של התקפות כנגד מצרים, המשטר והכלכלה יחד עם המשך

²⁹ Gold, Zack. (2014). "Security in the Sinai: Present and Future", International Center for Counter Terrorism The Hague.

³⁰ Ibid

³¹ JWMG Review, 2014. International Institute for Counter-Terrorism (ICT).

³² בוחבוט, אמיר, יששכרוף, אבי ואשכנזי, אבי. (2015). "עשרות הרוגים במתקפה משולבת של דאע"ש נגד צבא מצרים בסיני". <http://news.walla.co.il/item/2868717>

ההתקפות נגד גורמי הצבא בסיני נמשכות לתוך שנת 2015. בחודש פברואר 2015 הוצאו להורג בעריפת ראשים מתוקשרת 21 מצריים, נוצרים-קופטים, שעבדו בלוב ונחטפו על-ידי ארגון המדינה האסלאמית. מצרים תקפה בתגובה בסיסי אימונים של הארגון בלוב בעזרת מטוסי קרב, תהליך המסמל את הרחבת המאבק גם ללוב ואפשרות להפיכתו למאבק אזורי. לאורך שנת 2015 נמשכת מגמת הפיגועים תוך התמקדות בגורמי הביטחון והצבא המצרי ובגורמי הממשל ומערכת המשפט (הנתפסת כסמל עקב הוצאת תנועת האחים המוסלמים מחוץ לחוק וגזירת עונשי מוות על ראשיה). דפוסי פעולה של ארגוני הטרור מסיני מבוצעים על-פי בית מדרשה של המדינה האסלאמית ובהדרכתה והם כוללים פיגועי התאבדות, חבלה בצינורות נפט וגז, מארבים והתנקשויות בחיילים ובמפקדים בכירים במשטרה ובצבא. הפיגועים ממשיכים להתרחב לשטחה של מצרים מעבר לתעלה וגובים עשרות הרוגים מכוחות הביטחון והממשל. בתאריך ה-1 ביולי, 2015 מבוצעת ההתקפה הנרחבת ביותר עד היום. בהתקפה משולבת, באזור שיח' זואיד, עשרות חמושים מצוידים במכונות ירייה, מכוניות תופת ורכבים ממותקנים בנשק נגד מטוסים משתלטים על מוצבים של הצבא ועל רכבים משוריינים, חוטפים אנשי צבא, הורגים למעלה מ-70 חיילים ושוטרים וממקשים את צירי הגישה כדי למנוע תגבורת. הצבא המצרי נכשל בהערכות למתקפה, למרות מידע מוקדם שהועבר לו על-ידי המודיעין הישראלי.³³ התקפה זו מהווה את אירוע השיא בגל ההתקפות הנוכחי, היא באה מספר ימים לאחר רציחתו של התובע הכללי בקהיר במצרים, הישגם ברכאת, בפיצוץ מכונית תופת ולאחר שנרצחו שלושה שופטים כמה שבועות קודם לכן בקהיר ומסמלת את נחישותם של ארגוני הטרור להמשיך במערכה ולהרחיבה.

התקפות נגד אזרחים ותשתיות התיירות והכלכלה

למרות שמרבית הפיגועים מבוצעים נגד המשטר וכוחות הביטחון, פוגעים ארגוני הטרור גם באזרחים ובתשתיות הכלכליות והתיירותיות כחלק ממלחמה כלכלית אותה הכריזו על מצרים ובתוך כך חוסר היציבות שנגרם בעקבות גל הטרור, פוגע קשות בכלכלת מצרים.³⁴ חשיבותה של התיירות למצרים עצומה שכן היא מהווה כ-11% מכלל הכלכלה המצרית. בעקבות המצב הביטחוני, החל מחודש ינואר 2011 זרם התיירים ירד בהדרגה ושנת 2013 הייתה, לטענת שר התיירות המצרי, שנת התיירות הגרועה בתולדות המדינה.³⁵ בסוף אותה שנה ירד זרם התיירים הנכנסים למצריים ב-30% לעומת 2012, כאשר ההזמנות לבתי המלון ירדו במהלך שנת 2013 ב-63%, תיירות חדשה כמעט ולא נכנסת וההכנסות ירדו מ-10

³³ בוחבוט, אמיר, יששכרוף, אבי ואשכנזי, אבי. (2015). "עשרות הרוגים במתקפה משולבת של דאע"ש נגד צבא מצרים בסיני". <http://news.walla.co.il/item/2868717>

³⁴ Dayer, Emily & Kessler Oren. (2014). "Terror in the Sinai". The Henry Jackson Society, London.

³⁵ Gal, Itzhac. (2013). "Terror in Sinai - Serious Threat to Egyptian Economy". Israel's Homeland Security.

מיליארד דולר ל-6 מיליארד.³⁶ בסיני מרוכזת כל תעשיית הנפט והגז של מצרים, תעשייה המייצרת לשוק המקומי וליצוא בשווי של 40 מיליארד דולר בשנה, המהווים מעל ל-50% מצריכת המשק המקומי³⁷ ומאפשרים לממשלה לסבסד את מוצרי האנרגיה המקומית ומחיר החשמל. ההשלכה מכך על סבסוד מוצרי המזון הבסיסיים קריטית לתפקוד החברה המצרית בה חיים מיליונים בעוני מוחלט ומתקשים לשרוד. הטרור מאיים גם על תעלת סואץ ועל נתיבי המסחר הבינלאומי ומערכות התחבורה שהתפתחו סביבה כאשר תעלת סואץ והתשתיות הנלוות של נמל פורט סעיד מהוות את ענף היצוא מהחשובים של מצרים. ההכנסות מתעלת סואץ מוערכות ב-9 מיליארד דולר לשנה (נכון לשנת 2012)³⁸ ואיום הטרור עלול ליצור עלויות עצומות למסחר הבינלאומי כתוצאה מעליית תעריפי הביטוח והימנעות של ספינות ממעבר בתעלה. כתוצאה מגלי הטרור, כלכלת מצרים נפגעה קשות, הצמיחה נעצרה, האבטלה ורמת העוני עלו, ניכרת ירידה חדה בערך המטבע, ההשקעות הזרות נפגעו ורזרבות מטבע החוץ ירדו באופן דראסטי.³⁹

בחודש פברואר 2014 בוצעה התקפה על אוטובוס תיירים בטאבה שגרמה להרג הנהג המצרי ושלושה תיירים דרום קוראניים. התקפה זו סימלה את כוונתם של ארגוני הטרור לשוב לפגוע גם בתשתיות התיירות, לראשונה מאז גל הפיגועים בין השנים 2006-2004, תהליך מאוד מדאיג מבחינת המצרים כיוון שהתיירות המצרית סובלת קשות ממילא מגל הטרור במדינה. התקפות נגד צינור הגז המספק גז לישראל וירדן בוצעו כ-30 פעמים, הם החלו עוד בתקופת מובארק ונמשכו לאורך השנים, מלבד בתקופה בה היו האחים המוסלמים בשלטון. צינור הגז מסמל מבחינת הבדואים את גזל משאבי סיני על-ידי הממשלה המצרית ומבחינת ארגוני האסלאם הקיצוני את שיתוף-הפעולה עם האויב הציוני. בנוסף, ארגוני הטרור מפנים מאמץ להפחדת האוכלוסייה הבדואית על מנת למנוע שיתופי-פעולה עם השלטונות. ההתקפות על אזרחים שאינם מוסלמים מתרבות, כולל התקפות על משתפי-פעולה אפשריים עם השלטונות ועם ישראל. בחודשים אוקטובר-נובמבר 2014 הוצאו להורג מספר משתפי-פעולה על-ידי עריפת ראשיהם בצורה דומה להוצאות להורג של ארגון המדינה האסלאמית.

התקפות נגד ישראל

כניסת גורמי הג'יהאד לחצי האי סיני מהווה איום משמעותי על ישראל הרואה איך חזית הטרור המוסלמית העולמית מתקרבת אליה מדרום בסיני ומצפון בגולן.⁴⁰ בנוסף לפיגוע הנגמ"ש ברפיח שתואר לעיל, בוצע

³⁶ Ibid

³⁷ Ibid

³⁸ Gal, Itzhac. (2013). "Terror in Sinai - Serious Threat to Egyptian Economy". Israel's Homeland Security.

³⁹ Ibid

⁴⁰ Spyer, Jonatan. (2014). "Behind the lines: Salafi insurgency fermenting". The Jerusalem Post.

פיגוע חדירת גבול בחודש אוגוסט 2011 במסגרתו חדרו מחבלים מתאבדים באזור גבול ישראל-מצרים ליד אילת ותקפו אוטובוס, מכוניות אזרחיות וכוחות צבא. 8 ישראלים (מתוכם 7 אזרחים) נהרגו בתקרית. המחבלים היו מסיני וההתקפה בוצעה בשיתוף-פעולה עם גורמים מעזה.⁴¹ לאחר הפיגוע בוצע ירי של טיל נ"מ על מסוק ישראלי ובמרדף שבוצע על-ידי הכוחות הישראליים נהרגו מאש מסוקים חמישה שוטרים מצריים, אירוע שיצר כעס רב במצרים וחייב התנצלות ישראלית. אירוע זה הדגיש את פוטנציאל הסכנה של פיגועי הגבול ואת הקושי של ישראל לפעול בשטח מצרים. מאז, התקפות על גבול ישראל-מצרים בוצעו בהיקף קטן יותר וכללו בעיקר ירי צלפים ובאחד מהאירועים נהרג אזרח ישראלי שעסק בעבודות תשתית בגבול. ירי רקטי תלול מסלול בוצע לעבר העיר אילת מספר פעמים החל מחודש אפריל 2012 ובמהלך השנים 2013-2014. הנפילות לא גרמו לנפגעים, נזק מזערי נגרם לרכוש וחלקן נפלו בים ובעקבה שבירדן, אבל האפקט המוראלי של ירי הרקטות הוא משמעותי לאור מרכזיותה של אילת במערך התיירות בישראל. איום הרקטות חייב את ישראל להציב במקום סוללת כיפת ברזל, כאשר האיום המשמעותי הוא הסכנה של ירי נגד מטוסים הנוחתים באילת. בחודש אוגוסט 2013 סגרה ישראל בפעם הראשונה את שדה התעופה באילת עקב התראה מודיעינית,⁴² תוך הבנה שמימוש איום מסוג זה הוא תרחיש בלהות לישראל. במהלך השנים 2010-2013 בנתה ישראל גדר לאורך הגבול, תהליך שבוצע כנגד גל ההברחות של פליטים והפך לכלי מרכזי במאבק בטרור.

התפתחויות משמעותיות בשנת 2015

בשנת 2015 התרחשו מספר תהליכים משמעותיים למערכת הטרור בסיני. ראשית, ארה"ב הסירה את אמברגו הנשק שהפעילה על מצרים בגלל התנגדותה למהפכה הצבאית שהעלתה את א-סיסי לשלטון וחדשה את אספקת הנשק לצבא המצרי ובעיקר לחיל האוויר בדמות מטוסי F-16 ומסוקי קרב מתקדמים. שנית, המצריים ממשיכים בהרחבת אזור החיץ בין רצועת עזה וסיני תוך פינוי עשרות אלפי אזרחים מבתיים וחפירת תעלה שמציפה את מנהרות ההברחה, תהליך המשפיע משמעותית על מערכת הטרור בסיני הנשענת במידה רבה על הקשר עם החמאס. בסיני עצמה, המצריים נראים נחויים בלחימה, מצב החרום מוערך פעם אחר פעם והזרמת כוחות תוך הגברת שיתוף-הפעולה עם ישראל נמשכת. תהליך חשוב נוסף הוא התארגנות של השבטים הבדואים נגד ארגוני הטרור, תהליך רב חשיבות בהיבט התנגדות האוכלוסייה הבדואית המהווה אולי את המפתח למלחמה בטרור בסיני. ברמה האזורית, המצריים מרחיבים את פעולתם ללוב, מצטרפים לקואליציה הערבית מול המורדים החות'ים בתימן ותומכים

⁴¹ Yaari, Ehud. (2012). "Sinai: a new front". Policy notes N.9, The Washington Institute for Near East Policy.

⁴² Spyer, Jonatan, (2014). "Behind the lines: Salafi insurgency fermenting". The Jerusalem Post.

במאמץ הערבי להפלת משטר אסאד בסוריה ובמאמץ לחימת הקואליציה בארגון המדינה האסלאמית. אלו תהליכים רבי חשיבות במאבק האזורי והעולמי בטרור ובמערכה הערבית-סונית נגד איראן ושלוחותיה. ולבסוף, באזור סיני מתרחשים שני תהליכים כלכליים רבי חשיבות: האחד, פתיחת תעלת סואץ השנייה, פרויקט ענק אותו השלימו המצריים במשך שנה ויביא להכפלת ההכנסות מהתעלה והשני, מציאת מאגר הנפט הגדול ביותר באגן הים התיכון מול חופי מצרים. תהליכים אלו מעצימים את חשיבותה הכלכלית של סיני לכלכלת מצרים. למרות זאת, ההתקפות ברחבי סיני ובתוך מצרים נמשכות והופכות קטלניות, מתוחכמות ואכזריות וגובות עשרות רבות של הרוגים ומאות פצועים. מצרים נמצאת למעשה במערכה נגד גל טרור שימשך על-פי דברי הנשיא א-סיסי במשך שנים ויגבה מחיר כבד מהחברה המצרית.⁴³

הארגונים הפועלים בסיני⁴⁴

בסיני פועלים מספר ארגונים כאשר היקפם ומערכת הקשרים ביניהם כמו גם המאפיינים של הפעילים משתנים ונלמדים על-ידי גורמי המודיעין, תוך קושי רב לאסוף מודיעין באזור. הארגונים בסיני פועלים בשיתוף עם ארגונים בעזה וארגוני הגיהאד העולמי וכמות הטרוריסטים הפועלים בסיני איננה ידועה במדויק ומונה כמה אלפים בודדים. 82% מהפיגועים עד כה בוצעו ללא לקיחת אחריות, אך מבין אלו עליהם נלקחה אחריות, הארגון הדומיננטי הוא אנצאר בית אלמאקדס (שכיום מכונה שלוחת ארגון המדינה האסלאמית בחצי האי סיני), האחראי לרובם (67%).⁴⁵ זהו הארגון המרכזי הפועל כיום בשטח ויתכן והוא מהווה ארגון גג לכמה ארגונים. המצריים בכל מקרה מאשימים אותו לאחרונה בכל הפיגועים וטוענים שהוא מקושר קשר עמוק לאחים המוסלמים. שיתוף-הפעולה עם האחים המוסלמים וההשפעות של האחרונים בעקבות הכרזת המלחמה של השלטונות עליהם, הולך מתעצב ומתברר ככל שמהערכה נמשכת. לפני כשנה נחתמה ברית שותפות בין ארגון המדינה האסלאמית לאנצאר בית אלמאקדס בתהליך דרמטי במסגרת מאבקי הכוח בתוך הטרור העולמי-המוסלמי, שותפות זו מהווה תוספת כוח רבה לאנצאר בית אלמאקדס כחלק ממערכה אזורית רחבה.

אנצאר בית אלמאקדס (תומכי ירושלים) / המדינה האסלאמית בחצי האי סיני. הינו הארגון הפעיל והאליים ביותר ברחבי סיני ובמצרים, זהו ארגון סלפי-ג'יהאדיסטי שהוקם במהלך שנת 2011. מקורותיו מקושרים

⁴³ וואלה, סוכנות הידיעות. (2015). "א-סיסי על הפיגועים בסיני: "נאבקים בארגון הטרור החזק בעולם",

<http://news.walla.co.il/item/2825020>

⁴⁴ Gold, Zack. (2014). "Security in the Sinai: Present and Future", International Center for Counter Terrorism The Hague; Dayer, Emily & Kessler Oren. (2014). "Terror in the Sinai". The Henry Jackson Society, London;

סקירות חודשיות של המכון למדיניות נגד טרור (ICT), במרכז הבינתחומי הרצליה.

⁴⁵ Dayer, Emily & Kessler Oren. (2014). "Terror in the Sinai". The Henry Jackson Society, London.

לקבוצת צעירים מצריים מאזור הדלתא של הנילוס, מקורות אחרים טוענים כי הארגון התפתח מארגון עזתי בשם "מועצת השורא של המוג'הדין", ארגון סלפי שתקף את ישראל מסיני.⁴⁶ בסיסי הכוח של הארגון נמצאים בצפון סיני ונכון לשנת 2014 הערכות שונות מצביעות כי הארגון מונה כאלף פעילים,⁴⁷ חלקם מקומיים וחלקם לוחמים זרים, כאשר למרות הנפגעים הרבים שהוא סופג, כמות הפעילים במגמת עליה כמו גם יכולותיו המבצעיות ההולכות ומשתפרות. מספר מנהיגים שלו סוכלו על-ידי שלטונות מצרים וישראל והמנהיגים המובילים שנותרו הם שהאדי אל מינני וקאמל אללהם הפועלים מאזור רפיח בצפון סיני. אל-מינני, סלפי בן השבט הבדואי שאווארקה, נחשב למנהיג שטח מעולה המוביל את פעילות הארגון החל משנת 2011. לארגון יכולת צבאית גבוהה מוכחת והתקפותיו מתבצעות על-ידי חוליות רבות משתתפים המונות לעיתים כמה עשרות תוקפים חמושים היטב ומצוידים ברקטות, מרגמות, מטולי רקטות וטילים כאשר הארגון משתמש גם בטקטיקת המתאבדים.⁴⁸ בתחילה פעל כנגד ישראל אך עם הזמן מיקד את פעילותו כנגד הצבא והשלטון המצרי. שלטונות מצרים כאמור מייחסים לו את מרבית פיגועי הטרור בסיני וממנה. הארגון פועל בשיתוף-פעולה עם ארגונים נוספים בעזה, ברחבי סיני ובמצרים, ביניהם "טווחיד אל-ג'יהאד" בסיני ו"מועצת המאמינים" בעזה. במהלך החודשים אוקטובר-נובמבר 2014 חתם הארגון ברית עם ארגון המדינה האסלאמית.⁴⁹ זו הייתה תפנית משמעותית כיוון שעד אז קושר לאל-קאעדה העולמי ואל-קאעדה במגרב. השותפות עם ארגון המדינה האסלאמית חשובה לשני הצדדים כאשר לארגון המצרי זו הזדמנות להפוך להיות חלק ממאבק אזורי-עולמי ומקור למשאבים רבים. על-פי מפת הדרכים שמצייר ארגון המדינה האסלאמית לארגון בסיני, בכוונתו ליישם את תפיסת הלחימה בעיראק ובאמצעות רצף פיגועים נגד תשתיות החיים במצרים המלווים בפרסום ותעמולה, להפיל לבסוף את השלטון במדינה.

טאווחיד ואל ג'יהאד (ג'יהאד ומונותאיזם). ארגון סלפי המקושר לאל-קאעדה שהחל לפעול בשנות ה-2000 ואחראי לפיגועים בטאבה, שארם ודהאב (2004-2006). תגובה מאסיבית של השלטונות הובילה לקריסת הארגון עד לסוף שנת 2011 אך לאחר הפלת משטר מובארק השתחררו חלק ממנהיגיו מהכלא ויתכן וחיידו את הפעילות. הארגון פועל בצפון סיני, בעיקר באל עריש, שם מרוכזים מרכזים דתיים רבים. לפני עליית אנצאר בית אלמקדס נחשב טאווחיד ואל ג'יהאד לארגון מוביל בסיני. הבדואים בשורותיו מקושרים לשבט אלסווארה רב ההשפעה השולט באזור ולארגון שלוחות בעזה הפועלות במשותף עם אלו בסיני. הצבא

⁴⁶ קשרים בין אנצאר בית אלמאקדס וארגון המוג'הדין בעזה אפשר למצוא בהודעות הזדהות של האחד כלפי השני ובאימון שקיבלו חלק מהפעילים המצריים בעזה.

⁴⁷ Dayer, Emily & Kessler Oren. (2014). "Terror in the Sinai". The Henry Jackson Society, London.

⁴⁸ שוייצר, יורם. (2015). "מלחמתה של מצרים בחצי האי סיני - לא שלה לבד".

⁴⁹ המרכז לחקר המודיעין והטרור (המל"מ). (2014). "דאע"ש דיוקנו של ארגון טרור".

המצרי טוען כי הארגון אחראי למספר התקפות במהלך שנת 2014, אם כי הארגון לא לקח עליהן אחריות ויתכן שהוא נטמע או פועל במשותף עם אנצאר בית אלמאקדס.

הרשת של מוחמד ג'אמל. מוחמד ג'אמל הוא בוגר ארגון הג'יהאד האסלאמי במצרים בראשות אימאן זוואהירי. לאחר שנאסר בתקופת מובארק שוחרר על-ידי השלטון הצבאי בשנת 2011. לאחר שחרורו הקים ג'אמל רשת טרור שכללה בסיסי אימונים בסיני, מערב מצרים ולוב והוא נעצר שוב בשנת 2012 לאור חשד למעורבות בהתקפה על כוח המשימה האמריקאי בלוב. יכולות רשת טרור זו אינן ברורות אך יש לה קשר לאנצאר בית אלמאקדס ואל-קאעדה.

אל-קאעדה בסיני / טכפיר ואל-היג'רה / אנצאר אל-ג'האד. קבוצה קיצונית המשויכת לאל-קאעדה, עלתה לאחר מהומות שנת 2011 ויתכן והיא מהווה המשך לארגוני טרור שהושמדו על-ידי המשטר המצרי. בחלק מהפיגועים לוקחים המבצעים אחריות בשם קבוצה זו. הארגון מונהג על-ידי ראמזי מוחמד מוואפי ("הכימאיי") שהיה רופאו הצמוד של אוסמה בן-לאדן, נעצר במצרים בשנת 1996 וברח מהכלא בשנת 2011. מאז, דווח כי הוא פועל בצפון סיני בשיתוף עם "צבא האסלאם". לא ברור מעמדו הנוכחי של הארגון ולאיזה כיוון פניו מועדות לאחר כריתת הברית בין ארגון המדינה האסלאמית לאנצאר בית אלמאקדס.

אנג'אד מייצר (חיילי מצרים). ארגון חדש שעלה במצרים בשנת 2014 וממקד את פעילותו כנגד הממשל המצרי בשטח מצרים. מאז תחילת שנת 2014 לקח הארגון אחריות על סדרת פיגועים בתוך המדינה, בדגש על אזור קהיר. הפיגועים כוללים מכוניות תופת בלב הבירה ופיגועה במוקדי שלטון וכוחות ביטחון. לא ידוע האם הארגון פועל מסיני או משאר רחבי מצרים, מיהם מנהיגיו ומה הקשר שלו לאנצאר בית אלמאקדס, אך המשטר המצרי קושר אותו לארגון בסיני ולתנועת האחים המוסלמים.⁵⁰

צבא האסלאם. ארגון קיצוני הממוקם בעזה ופועל בסיני כנגד ישראל ומצרים. מנהיגו הוא מוחמד דארוויש, בן לשבט הבדואי דארוויש. הארגון התפצל בעבר מהחמאס ומוביל קו קיצוני ברצועה ובסיני, אחראי לחטיפת גלעד שליט ולחטיפת כתבים זרים ברצועה ולפיגועים בתוך מצרים, כולל התקפה על הכנסייה הקופטית באלכסנדריה במסגרתה הרג 23 מאמינים נוצרים. לארגון קשרים עם אל-קאעדה העולמי ועם המנהיג הקיצוני בירדן, אבו קאטאדה, והוא רואה את עצמו כאל-קאעדה בפלסטין. הארגון בנה תשתית אימון ברצועה המשוקת טרוריסטים לזירות הלחימה השונות באזור ופועל בהיתר מסוים של החמאס, כל עוד אינו פוגע ביציבות בעזה.

⁵⁰ Dayer, Emily & Kessler Oren. (2014). "Terror in the Sinai". The Henry Jackson Society, London.

חלק ג: הטרור בסיני כמערכת כלכלית

מערכת הטרור שהתפתחה בסיני ממומנת היטב ולמרות המורכבות בהצבעה על תהליכי מימון "רשמיים", מגוון רחב של מקורות מימון מאפשרים את פעולתם של הארגונים. היסוד למימון הטרור בסיני הוא הבנת המערכת הכלכלית כחלק מהתהליכים העוברים על החברה הבדואית. קבוצות הטרור משתלבות בשבטי הבדואים ומקורות ההכנסה הם למעשה אותם מקורות הכנסה של השבטים. המקור החשוב ביותר למימון הטרור בסיני הוא מערכת ההברחות שהתפתחה עם השנים והולכת ומשתכללת, תוך ניצול התפרקות המשטרים באזור והיווצרות שטח ללא משילות בסיני, המאפשר תנועה נרחבת של נתיבי הברחות. בהברחות מעורבים גורמים רבים: השבטים, ארגוני הטרור, מדינות, ארגונים חיצוניים כדוגמת החזבאללה וארגוני פשע. ציר מרכזי נוסף במימון הטרור בסיני הוא מעורבותם של האחים המוסלמים ממצרים. התנועה ש"לכאורה" איננה קשורה לטרור רואה בטרור כלי כנגד המשטר ומספקת כנראה סכומי כסף עצומים לארגונים בסיני. למערכת הכלכלית של הטרור בסיני תורמים גם גורמים חיצוניים, ביניהם איראן וקטאר הממנות את הטרור בצורה ישירה או עקיפה דרך תמיכתם באחים המוסלמים ובחמאס. לחמאס עצמו אינטרסים רבים בהתפתחות הטרור בסיני ותרומה רבה לכלכלת הטרור בסיני כאשר גם ארגוני הטרור העולמיים, אל-קאעדה וארגון המדינה האסלאמית, מזרימים כסף ומשאבים לסיני.

מפת מקורות המימון

ריבוי הארגונים והקשרים מקשים על מיפוי מקורות המימון של הטרור בסיני. גופי המודיעין טרם פרסמו דו"ח גלוי על מקורות המימון, אך ברור כי המערכת ניזונה ממגוון רב של מקורות וכי לאזור זורם כסף ונשק רב המאפשרים את המשך הפיגועים וחשוב להדגיש בעניין זה כי פיגוע בזירת סיני איננו מהיקרים שבפיגועי הטרור.⁵¹ המימון הוא מרכיב מרכזי ביכולות הארגונים בסיני,⁵² המקורות מורכבים ומגוונים והארגונים המבוססים על אידיאולוגיה קיצונית נהנים מהצדקה דתית בדמות פתוות אותן מפרסמים מנהיגי הדת התומכים במימון הטרור כחלק מג'יהאד בכסף ("ג'יהאד בילמלי").⁵³ מגוון מקורות המימון מגדיל את גמישות הארגונים ולכן הם מפעילים מקורות מימון רבים ומגוונים מכל הרמות. הרמה הנמוכה כוללת מימון עצמי ותאים קטנים הפועלים באופן עצמאי ובשיתוף עם האוכלוסייה, תוך התבססות על

⁵¹ על-פי חוקרי המכון למדיניות נגד טרור (ICT) במרכז הבינתחומי הרצליה, פיגוע ממוצע בעיראק עולה כ-3,000 \$.

⁵² פיגוע בסיני עולה כנראה סכום דומה. מתוך הרצאותיו של דר' איתן עזאני בקורס בנושא "מימון טרור" במסגרת לימודי תואר שני בממשל עם התמחות בביטחון וטרור, המרכז הבינתחומי הרצליה, 2014-15.

⁵³ שם
⁵³ אלו פסיקות דת (פתוות) המבוססות על הקוראן והסונה בנוגע לצדקה ומקדמות את הרעיון של ג'יהאד בכסף שמשמעותו תמיכה במוג'הדין באזורי הג'יהאד בכל העולם, כלומר לתת להם כסף וכך את היכולת לרכוש נשק, מזון ועוד.

מקורות הפרנסה שלה ובעיקר על תעשיית הברחות. זהו מקור ההכנסה העיקרי של האוכלוסייה והארגונים שפועלים מתוכה מנצלים את העדר שלטון החוק בסיני והשתלטו על נתיבי הברחות, המנהרות ותעשיית הסמים בסיני. מימון ברמה הבינונית מבוצע באמצעות צדקה וכספים המועברים לשטח באמצעות האחים המוסלמים והחמאס הנהנים גם מתמיכת מדינות, בעיקר קטאר ואיראן המזרימות סכומי כסף גדולים לאזור. זו כבר רמה גבוהה יותר של מימון ולמרות שהוא לא מיועד באופן רשמי לסיני, הכסף מוצא את דרכו לשם. מקור נוסף המממן את הטרור בסיני הוא הקשרים עם ארגון המדינה האסלאמית והמאבק על ההשפעה בעולם בינו לבין אל-קאעדה. שני הארגונים מזרימים כספים ומשאבים לאזור ולמרות הקושי להעריך את היקף הסיוע נראה כי חלקה של המדינה האסלאמית הולך וגובר. הקושי של הממשל לשלוט בשטח והעדר מערכת חוק מאפשרים לארגונים לפעול, לבצע רצף של פיגועים ולדאוג למקורות המימון, חלקם ישירים וחלקם עקיפים, חלקם מבוססים על הכלכלה המקומית וחלקם חיצוניים.

תעשיית הברחות

שנים של הזנחה מצד השלטונות הפכו את סיני ל"ארץ ללא משילות". השבטים הבדואים נשארו מחוץ למעגל העבודה, לא שותפו בפיתוח תעשיית התיירות ולא בכוחות השלטון ובנוסף נאסר עליהם לעבוד בכוח הרב לאומי בסיני המהווה את אחד המעסיקים הגדולים באזור.⁵⁴ כתוצאה מכך, מאז שנות ה-90 של המאה הקודמת, פרח בסיני שוק שחור של הברחות ופשע בינלאומי והבדואים שהוצאו בכוח מהכלכלה המקומית נאלצו למצוא מקורות הכנסה חלופיים:⁵⁵ הם פנו לתעשיית הסמים, הברחת תרופות, סיגריות ואלכוהול, כלי נשק וסחורות שונות, כאשר בהמשך מתפתחת גם תעשייה נרחבת של הברחות אדם וסחר באברי אדם. העברת הסחורות דרך הגבולות מבוצעת ללא תשלום מכס או מיסים, כשהבדואים מנצלים את קשריהם עם שבטים בנגב מצד אחד ומשפחות בעזה מצד שני. נתיבי הברחות מבוססים על מבריה או קבוצת מברחים קטנה בעלי הכרות אינטימית עם הטופוגרפיה של השטח הנעים בנתיבים מוסתרים ועם הגעתם לגבול הם פוגשים שותפים מהצד הישראלי שאוספים את הסחורה, כאשר המבצע יכול לעבוד גם לצד השני. תעשיית הברחות מנצלת את טכנולוגיית התקשורת המודרנית (מכשירים סלולאריים ואינטרנט) ואת רכבי הפיק-אפ המהירים, שלמעשה הפכו להיות הגמלים המודרניים, ונתיבי הברחות שהפכו משוכללים ויעילים. הגבול עם ישראל הוא ארוך וקשה להגנה ועד להקמת הגדר בשנתיים האחרונות הוא אפשר מעבר כמעט חופשי. החל מאמצע שנות האלפיים, לאחר התנתקות ישראל מעזה ועליית החמאס,

⁵⁴ Laub, Zachary. (2013). "Egypt's Sinai Peninsula and Security".

⁵⁵ Yaari, Ehud. (2012). "Sinai: a new front".

כאשר ישראל ומצרים סגרו את הרצועה מכל הכיוונים, הפך הציר העזתי למקור הכנסה מרכזי מאוד לטרור בסיני ובאזור רצועת עזה התפתחה תעשיית מנהרות ענפה. השילוב בין רשתות טרור פלסטיניות מעזה וקבוצות בדואיות חמושות עם רשת הברחות מפותחת, הפך את סיני לגן עדן לטרוריסטים הנעים על רכבים עם נשק כבד ונהנים מחופש תנועה ופעולה.⁵⁶ המצריים מצדם מעולם לא עשו מאמץ אמתי לעצור את הברחות והכוחות הדלילים בסיני אף שיתפו איתם פעולה על-ידי לקיחת שוחד. **תעשיית הברחות הלא-חוקית והכלכלה השחורה הוערכה בסוף שנת 2011 בכ-300 מיליון \$U.**⁵⁷ השבטים הבדואים השתלטו כל אחד על נתיב הברחה ועל תחום עיסוק ובנוסף הם גובים מיסי מעבר ולמעשה הפכו תלויים לחלוטין בתעשיית הברחות. התעשייה התפתחה לרשתות הברחה שאנשיהן חמושים היטב, מתניידים היטב ועם יכולת תקשורת רבה והרחיבו את פעילותן למצרים, לוב, סודאן ולכל אזור המזרח-התיכון, לדוגמה, מלט מטורקיה הוברח לעזה דרך נמל אל-עריש. תעשיית הברחות נפגעה מאוד מאז הקמת הגדר בגבול בין ישראל למצרים אך כיום מוצאים המבריחים דרכים להתמודד גם עם הגדר, לדוגמה, אחד ממקורות ההכנסה המרכזיים של ארגון אנצאר בית אלמקדס נשען על רשת הברחות נשק ובני אדם, כאשר מקורות שונים טוענים ששניים מבכירי הארגון מפעילים רשת הברחות נרחבת המשמשת למימון פעילות הטרור.⁵⁸

הקיפי הברחות ונתונים מספריים קשים מאוד להערכה אך מחומר שפורסם אפשר לחלקם באופן הבא:

סמים. היקף הברחות הסמים מוערך בכמה עשרות טונות בשנה. מדובר בעיקר בסמים קלים, חשיש ומריחואנה אך גם בהרואין.⁵⁹ בשנים האחרונות, לאחר שניתנה הצדקה דתית לשימוש בתעשיית הסמים למימון הטרור, טוענים גורמים בממשל המצרי כי תעשיית הסמים בסיני מתרחבת.⁶⁰ דו"ח הקונגרס האמריקאי בנושא סמים מחודש מרץ 2015⁶¹ מדגיש כי מצרים מהווה צומת חשוב בהעברת הסמים מאפריקה לאירופה דרך גבולותיה היבשתיים ודרך תעלת סואץ. החקיקה נגד סמים מאוד מתמירה והסוכנות המצרית נגד סמים, The Anti-Narcotics General Administration, למרות שהיא דלה באמצעים, מצליחה לעבוד בשיתוף-פעולה עם הסוכנויות בארה"ב ועם גורמי הביטחון במצרים. במהלך שנת 2014 דיווחו המצריים על הרס של עשרות דונמים של שדות סמים באזורים שונים בסיני השייכים לארגוני הטרור ובנוסף החרימה הסוכנות עשרות קילוגרמים של הרואין בנמל נואיבה.

⁵⁶ Yaari, Ehud. (2012). "Sinai: a new front".

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Al-Anani, Khalil. (2014). "The Resurgence of Militant Islamists in Egypt".

⁵⁹ U.S State Department. (2015). "The 2015 International Narcotics Control Strategy Report".

⁶⁰ Ibid

⁶¹ Ibid

בני אדם. תופעת הברחת בני אדם דרך סיני החלה בשנות ה-90 ועסקה בהברחת נשים ממזרח אירופה שהובאו לישראל על מנת לעסוק בזנות. על-פי הערכות, הוברחו לישראל כאלף נשים בשנה. רשת ההברחות נפרסה ממזרח אירופה דרך אפריקה לסיני ולישראל, שם נרכשו הנערות על-ידי גורמי פשע.⁶² בשנות ה-2000 החלו לנצל את נתיבי ההברחה גם מהגרים מיבשת אפריקה השחורה, בעיקר מסודאן ואריתריאה, אשר חיפשו עתיד טוב יותר למשפחתם בישראל או באמצעותה. עשרות אלפי מהגרים הגיעו לישראל בדרך זו וכיום מספרם מוערך בכ-57 אלף איש.⁶³ המהגרים שילמו למדריך בדואי בין 3,000-500 דולר לראש על הובלתם ממצרים דרך סיני לישראל. העסק המכניס הביא את השבטים וארגוני הטרור לשכלל אותו: הם החלו לחטוף את המהגרים ולדרוש כופר בסך אלפי דולרים ולעיתים עשרות אלפים תמורתם והקימו מחנות עינויים בסיני בהם הוחזקו החטופים בתנאים תת אנושיים. עד שלא שולם הכופר הם לא שוחררו ולעיתים גם לאחר ששולם כופר, נדרש תמורתם כופר חדש. בעדויות שנגבו מהניצולים הם מתארים דרישות בסדר גודל של 44 אלף דולר תמורת שחרור בן ערובה.⁶⁴ דו"ח האו"ם בנושא משנת 2014⁶⁵ מפרט את עקרונות התעשייה: המהגרים עוזבים את ארץ מוצאם או נחטפים ממנה, לעיתים הם מוסגרים למבריחים הבדואים על-ידי גורמי ממשל כגון שוטרים, הם מועברים למחנות העינויים שם הם מוחזקים בתנאים נוראים ועוברים אונס, צריבות איברים, חשמול והרעבה. מטרת המחנות הינה לסחוט דמי כופר מקרוביהם של המוחזקים והעינויים מבוצעים פעמים רבות בשידור חי על מנת לשפר את דמי הסחיטה. בין השנים 2009-2013 נסחרו בסיני בין 25-30 אלף איש, מתוכם מצאו את מותם בין 5,000-10,000 בני אדם. הערכת דו"ח האו"ם כי תמורת המהגרים שולם בחמש השנים הללו כופר בסכום של כ-600 מיליון דולר וכי הסכומים אינם כוללים סכומים נוספים שמשלמים המהגרים וקרוביהם לאחר השחרור ועד הגעתם הביתה או למדינות מקלט. שדה נוסף שהתפתח הוא סחר בחלקי גופות אדם. בדו"ח האו"ם מדווח על מציאת קברים המוניים של מהגרים שנרצחו וחלקים מגופם נמכרו בשוק הבינלאומי בו יש דרישה גבוהה לאיברים להשתלות הנמכרים במאות אלפי דולרים.

הברחות נשק. לסיני מוזרם נשק בכמויות עצומות. הנשק מיועד בחלקו לרצועת עזה וחלקו לארגונים הפועלים בסיני. הנשק זורם גם בכיוון ההפוך מעזה לסיני ובסיני עצמה הוקמו מפעלים ליצור נשק. נתיבי הנשק זורמים מאיראן דרך סודאן מצד אחד ומלוב מצד שני, שם נפילת המשטר הזרימה לשוק נשק איכותי בהיקף נרחב כאשר נתיב נשק נוסף מגיע ממדינות הבלקן. סוגי הנשק הם רבים ומגוונים החל

⁶² מתוך אתר הכנסת: ועדת החקירה הפרלמנטרית למאבק בסחר בנשים בראשות חה"כ זרבה גלאון, דוח מסכם, מרץ 2005, פרק ד', סעיף ד' 2 <http://www.knesset.gov.il/committees/heb/docs/sachar7.pdf>

⁶³ א.ס.ף - ארגון סיוע לפליטים ומבקשי מקלט בישראל. (2014). "הרי אנחנו בני אדם - ניצולי מחנות העינויים בסיני" שם

⁶⁵ מתוך דו"ח האו"ם בנושא מחנות עינויים בסיני: "The Human Trafficking Cycle: Sinai and Beyond"

מנשקים קלים, מכונות ירייה, טילים מתקדמים נגד טנקים ונגד מטוסים ורקטות לטווחים קצרים וארוכים ובנוסף מוזרמת לאזור כמות רבה של תחמושת וחומרי נפץ. עד לשנת 2012 הוזרמו לאזור על-פי מקור בדואי מקומי מעל ל-100 אלף כלי נשק מסוגים שונים, כאשר מחיר של מקלע רוסי מסוג גוריונוב לדוגמה, מגיע ל-8,300 דולר.⁶⁶ מאז, זרמו לאזור מאות אלפי כלי נשק וטונות רבות של חומרי נפץ שגלגלו סכומי כסף בהיקף של מאות מילוני דולרים.

הקשר עם החמאס ותעשיית המנהרות

בין החמאס לארגונים בסיני קשר הדוק כפי שתואר בחלק הראשון. כיום, המציאות באזור גורמת לקשר להתחזק והתלות הכלכלית בין הגורמים עולה. הארגונים בסיני מסתייעים בחמאס ולהפך וכך נוצרת מערכת כלכלית משותפת למימון הטרור. החמאס שעד עלייתו לשלטון נהנה מתמיכה מאסיבית של ארגוני צדקה ובנקים שונים ברצועה, סובל בעשור האחרון מהידוק הרגולציה ומסגירת חשבונותיו בבנקים ברחבי העולם החוששים כי הכסף יעבור לארגוני הטרור⁶⁷ ולכן עיקר המימון מגיע דרך המנהרות. תעשיית המנהרות גלגלה בשיאה מעל 230 מיליון דולר⁶⁸ בחודש וכללה אוכל, נשק, מכונות, דלק, מלט ולמעשה כל סוגי הסחורות. התעשייה הפכה למקור ההכנסה העיקרי של רצועת עזה והעשירה מאוד את משפחות הבדואים ואת ממשלת החמאס ששלטה והטילה מיסים על המסחר. ההכנסות ממיסים מתעשיית המנהרות לממשלת החמאס הוערכו בכ-200 מיליון דולר בשנה כאשר התעשייה כולה גלגלה מיליארדי שקלים⁶⁹ ובנוסף הכניסה מאות מילוני דולרים במזומן שזרמו מסוריה, איראן וקטאר⁷⁰ ואפשרה לממשלת החמאס להתמודד עם הסגר, כאשר תשתית הברחות ההפוכה הזרימה משאבים לטרור בסיני. בשיאה כללה התשתית מעל 2,000 מנהרות ובשנת 2012 עבדו במנהרות 15 אלף איש בנוסף לעשרות אלפים שהתפרנסו דרכן בעקיפין, ממהנדסים דרך נהגי משאיות וסוחרים.⁷¹ תעשיית המנהרות העשירה כמה מאות בעלי מנהרות שהפכו למיליונרים, הסחורות שהוברחו דרכן היו זולות משמעותית מאלו שהובאו באופן רשמי כיוון שהיו פתורות ממכס ולכן הן הפכו לנתיב המרכזי דרכן מוכנסות סחורות לרצועה. בשנת 2013 לדוגמה, על-פי דו"ח של האיחוד האירופאי, הוברחו דרכן 80% מחומרי הבניין שהוזרמו לרצועה והן סיפקו לחמאס מחצית מתקציבו השנתי.

⁶⁶ Yaari, Ehud. (2012). "Sinai: a new front".

⁶⁷ מתוך דו"ח השב"כ על דרכי מימון של החמאס. (2009). "קואליציית הצדקה" - מיפוי וניתוח מערך מימון כספי טרור".

<https://www.shabak.gov.il/SiteCollectionImages/Hebrew/TerrorInfo/docs/coalition0909.pdf>

⁶⁸ על-פי הערכת חאתאם אווידה, סגן שר הכלכלה בממשלת החמאס.

⁶⁹ שכטר, אשר. (2014). "הכסף שמתחת לבלטות - איך נהפכו המנהרות לעורק הכלכלי הראשי בעזה".

⁷⁰ שם; מתוך דו"ח של הנאשיונאל ג'אוגרפיק בשנת 2012.

⁷¹ שם.

דרך הכסף של מנהרה מבוצעת בצורה הבאה: עלות הקמת מנהרה יכולה להגיע ל-300 אלף דולר והיא תתחלק חצי חצי בין הצד העזתי לצד בסיני, כאשר גם הרווחים יתחלקו שווה בשווה. רווח ממוצע ממנהרה יגיע לכ-2,000 דולר ביום כאשר עלות החומרים המועברים תקבע בהתאם לאיכותם והיקף החומר המועבר. העברת מטר רבוע של תרופות או מזון יעלה כ-12 דולר, נשק, חומרי בניין ודלק יכולים להגיע ל-150 דולר, ואילו עלות מעבר לאדם היא 50 דולר. "מבצע מיוחד" הכולל אנשים ונשק יכול לעלות -2,000, 3,000 דולר.⁷² מתחילת שנת 2014 המצריים פועלים בנחישות נגד המנהרות וכיום, לאחר הרס מאסיבי של כ-1,400 מנהרות, עדיין נותרו מעל 500, כשרובן קטנות.⁷³ הדבר הביא לעליה משמעותית במחירי הסחורות, לירידה של 95% בהיקף הסחורות הנכנסות לעזה ולהפסדים של מעל 500 מיליון דולר לכל המעורבים בתעשייה. תהליך זה פגע במסחר משני צדי הגבול אך ככל הנראה האיץ את מאמצי שיתוף-הפעולה בין ממשלת החמאס לארגוני הטרור בסיני, שיתוף-פעולה המהווה כיום מקור הכנסה מרכזי למערכת הטרור בסיני.

מימון דרך האחים המוסלמים במצרים

כאמור, האידיאולוגיה הקיצונית של האחים המוסלמים מביאה אותם לעסוק בפעילות המעודדת ג'יהאד וטרור ברחבי העולם. למרות שתנועת האחים המוסלמים לא מבצעת פיגועי טרור באופן רשמי, היא הוגדרה כתנועת טרור במצרים והוצאה מחוץ לחוק בטענה שהיא המממנת של הארגונים בסיני ובנוסף אחראית גם על הקשר בין הטרור בסיני לזה שבטענה, באמצעות תמיכה בחמאס. האמריקאים מנגד טוענים כי לא הוכח עדיין קשר ישיר בין האחים המוסלמים לטרור בסיני,⁷⁴ למרות שעדויות לתמיכת האחים בטרור סיני הולכות ומצטברות. באתר "כסף הג'יהאד"⁷⁵ פורסם בחודש ספטמבר 2013 ראיון שביצע העיתון העיראקי אזאמאן (Azzaman) עם דובר תנועת האחים המוסלמים, חוסן עבדלל ראחמאן, המיצג חלק של התנועה שאינו תומך בפעילות אלימה. בראיון מודה ראחמאן כי התנועה העבירה לארגוני הטרור בסיני כדוגמת "ג'אמה אל-איסלאמיה" ו"הבריגדות של צאלאח אדין" **סכום בסך של 250 מיליון דולר** וזאת בנוסף לאספקת נשק במטרה לממן פגיעה בכוחות הצבא והמשטרה. הדובר מדגיש כי האחים המוסלמים לא מבצעים פיגועי טרור אך הצהיר בגלוי כי הם תומכים כספית בארגונים בסיני. ארגון האחים המוסלמים במצרים ממומן היטב ובעל קשרים עולמיים וכאשר הוא פורס חסותו על מימון הטרור בסיני, נפתחים לארגונים משאבים כספיים רבים. למרות שדוכאו ביד קשה בידי השלטונות לאורך השנים, האחים

⁷² שכטר, אשר. (2014). "הכסף שמתחת לבלטות - איך נהפכו המנהרות לעורק הכלכלי הראשי בעזה".

⁷³ The Times of Israel. (2014). "Smuggling between Sinai and Gaza still thriving".

⁷⁴ Dayer, Emily & Kessler Oren. (2014). "Terror in the Sinai". The Henry Jackson Society, London.

⁷⁵ Money Jihad. (2013). "Sinai Peninsula flooded with one-quarter billion dollars for jihad".

המוסלמים בנו מערכת כלכלית משומנת המבוססת על מגוון רחב של מקורות.⁷⁶ למרות שאחת הפעולות הראשונות שנקט א-סיסי עם עלייתו לשלטון הייתה הקפאת הנכסים של מנהיגי התנועה, הפתרון לבעיה עדיין רחוק כיוון שלאורך השנים התנועה הצליחה לבסס את עצמה מבחינה כלכלית במצרים ומחוצה לה, לאחר שבנתה מערכת כלכלית יעילה, מגוונת ומוסווית היטב.⁷⁷ לאחים המוסלמים מקורות מימון גלויים וחשויים, חלק מרכזי מהם מגיע מדמי מנוי. מדובר בהקצאה של 7% מהכנסתו של כל חבר בארגון (על-פי הערכות, לפני נפילת מובארק נמנו עם שורתיו כ-600 אלף איש) שהכניסו לקופת הארגון כ-10 מיליון דולר בחודש, ובשנות שלטונו של מורסי מספר החברים כנראה עלה. מקור נוסף המגלגל עשרות מיליוני דולרים בשנה הוא תערוכות שמארגנים האיגודים המקצועיים במצרים. בתערוכות הללו מציעות חברות, בתחום המסחר והשיווק, הנמצאות בבעלות תומכי האחים המוסלמים את מוצריהן במחירים מוזלים, דבר שמושך צרכנים רבים. מקור חשוב נוסף המכניס מיליארדי דולרים למערכת הוא תרומות מחו"ל של ממשלות (הבולטת בהן היא קטאר), ואנשי עסקים או מוסלמים פשוטים התומכים בארגון, כולל גופים אסלאמיים לגיוס כספים הנמצאים במדינות המערב. בין אנשי העסקים בולטים המיליארדר יוסוף מסטפא, חיירת שאטר (מספר 2 בתנועה) וחסן מאלכ שיצאו ונכנסו מהכלא בתקופת מובארק וחלק מנכסיהם הותרם. חלק מהרכוש נרשם על שם נשות המנהיגים או מקורביהם כדי להסוות את הפעילות וחלק מההון נמצא בחו"ל. לפי דיווחים שהופיעו בתקשורת, תנועת האחים המוסלמים מחזיקה בהשקעות בשווי של שני מיליארד דולר לפחות בדובאי, בטורקיה ובהונג קונג וכן מושקעת באגרות חוב בחו"ל.⁷⁸ מכל האמור, לאחים המוסלמים סכומי כסף עצומים המאפשרים להם לממן את מערכת הטרור על מנת לערער את השלטון.

תמיכת ארגוני טרור חיצוניים ומדינות

הקשר לארגון המדינה האסלאמית

מאז חתימת הברית עם ארגון המדינה האסלאמית והפיכת שמו ל"חזית המדינה האסלאמית בסיני", אנצאר בית אלמאקדס נהנה מתמיכת הארגון הקיצוני. תמיכה זו היא בעיקרה סמלית, רוחנית, הדרכתית ובאימוץ דרכי הפעולה. מבחינת משאבים, התמיכה העיקרית היא בזרימת לוחמים זרים מרחבי העולם המוסלמי למערכה בסיני, כמות הכסף והנשק המועברים הם בהיקף לא ידוע אך עד כה, כנראה, לא

⁷⁶ פוסקין, דורון. (2013). "הצבא יתקשה לייבש את כספי האחים המוסלמים" <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340-1>

⁷⁷ ש.ם.

⁷⁸ ש.ם.

בסכומים משמעותיים. עדות על מהות הקשר והמימון שוחררה לאחרונה בעקבות חשיפתם של חומרי חקירה נדירים על-ידי שלטונות מצרים,⁷⁹ בעקבות מעצרו של פעיל בכיר בארגון המצרי בשם עאדל חבארה, בעברו מפקד בכיר בארגון הג'יהאד האסלאמי המצרי ומי שפיקד בחודש אוגוסט 2013 על תקיפתם ורציחתם של כ-25 חיילים מצריים. בתמלילי שיחות שהתקיימו בין בכירי שני הארגונים התברר כי אנשי אנצאר בית אלמקדס דיווחו לעמיתיהם מארגון המדינה האסלאמית על הטבח שביצעו וביקשו מהם מימון בתמורה לסיוע לוגיסטי. ככל שעובר הזמן מצטברות עדויות על העמקת מעורבותו של ארגון המדינה האסלאמית בעימות בסיני ועל כספים העוברים מהארגון בעיראק ובסוריה לסיני.⁸⁰

הקשר לאל-קאעדה

השפעת אל-קאעדה באזור יורדת עם התעצמות ארגון המדינה האסלאמית, אך לארגון עדיין תרומה בהקמת המערכת בסיני, אם כי מידת תמיכתו הנוכחית בארגונים השונים אינה ברורה. שני ארגונים בולטים בקשר עם אל-קאעדה הינם הרשת של מוחמד ג'אמאל וארגון אל-קאעדה בסיני. ג'אמאל היה ממנהיגי הג'יהאד המוסלמי במצרים אותו הנהיג אחיו של מנהיג אל-קאעדה הנוכחי, ולאחר שחרורו מהכלא בשנת 2011 הקים רשת טרור שכללה בסיסי אימונים בסיני, מערב מצרים ולוב, כנראה במימון של אל-קאעדה. אל-קאעדה בסיני מונהג על-ידי ראמזי מוחמד מוואפי ("הכימאי") שהיה רופאו הצמוד של אוסמה בן-לאדן ושוחרר גם הוא מהכלא בשנת 2011 ומאז הוא פועל בסיני במימון של אל-קאעדה.

מעורבות קטאר

עוצמתה הפיננסית האדירה של קטאר עם משק בעל מחזור של 200 מיליארד דולר בשנה,⁸¹ מאפשרת לה להיות מעורבת במימון כמעט כל ארגון קיצוני באזור, מלוב ועד סעודיה, והיא המממן העיקרי של תנועת האחים המוסלמים במצרים.⁸² קטאר מימנה את שלטון מורסי בסכום של 10 מיליארד דולר ובנוסף עיתון במפרץ פרסם בחודש פברואר 2013 מה שנראה כמסמך מטעם הבנק המרכזי של קטאר ובו הוראות להעברת 250 מיליון דולר לחאלד משעל, יו"ר הלשכה המדינית של החמאס. פרשנים העריכו כי סכום זה נועד לממן את הסיוע שיעניק חמאס למשטר האחים המוסלמים במצרים לבסס את שלטונו בסיני.⁸³

⁷⁹ שוייצר, יורם. (2014). "מלחמת הג'יהאדיסטים בסיני".

<http://heb.inss.org.il/index.aspx?id=4354&articleid=7734>

⁸⁰ שם

⁸¹ פסקין, דורון. (2014). "מכונת הכסף מקטאר שמניעה את חמאס".

⁸² Berko, Reuven. (2014). "The Road from Qatar to the Gaza Strip".

⁸³ פסקין, דורון. (2014). "מכונת הכסף מקטאר שמניעה את חמאס".

מחמוד ג'יבריל, ראש ממשלת לוב לשעבר, טען כי קטאר העבירה לאחים המוסלמים במצרים 3 מיליארד דולר, לאחר שאלה הובסו בבחירות בארצו ולאחר נפילת משטר מורסי העבירה קטאר לחמאס מענק מיוחד בסכום של 350 מיליון דולר אשר יועד להעצמת כוחה הצבאי של התנועה, כולל בניית תשתית טרור בסיני כדי לערער את היציבות שם ולהביך את המשטר החדש. מאז שנת 2013 ועד היום מזרימה קטאר סכומי כסף של מאות מיליוני דולרים ישירות לאחים המוסלמים או לחמאס על מנת שיסייע לתשתית הטרור בסיני והיא מהווה ציר מרכזי במימון הטרור בחצי האי.

תמיכת איראן

האינטרס האיראני⁸⁴ בתמיכה בטרור הוא כאמור חלק ממאבק הרבה יותר רחב בין השיעים לסונים על השליטה בעולם המוסלמי. איראן תומכת במערכת הטרור בסיני ובשלוחותיו בצורה עקיפה וסמויה ומזרימה לאזור משאבים רבים על מנת לערער את היציבות, בעיקר דרך ציר הברחות הנשק אך בנוסף דרך הזרמת כספים, ידע ולוחמים. הברחות הנשק עושות את דרכן מאיראן דרך הים או לסודאן או דרך רצועת עזה ומשם מועבר הנשק לסיני, לעזה ולעיתים עד לסוריה.⁸⁵ התמיכה הסמויה של איראן מבוצעת על-ידי אגודות צדקה אסלאמיות הפועלות ברצועת עזה ואיו"ש כצינור להעברת כספי סיוע איראנים לארגוני הטרור בדגש על החמאס והג'האד האסלאמי ומהם עובר חלק מהכסף לארגונים בסיני. כספים אלו נועדו לסייע למעטפת החברתית התומכת של ארגוני הטרור (מסגדים, קרנות חינוך, סיוע למשפחות שאהידים) אך זולגים גם לצרכים הצבאיים. לכך נתנו האיראנים בזמנו לגיטימציה דתית⁸⁶ (האמאם ח'מינאי קבע כי ניתן להעביר כספי צדקה מוסלמים לשם סיוע לפלסטינים לצרכי לחימה). הג'האד האסלאמי הוא הארגון המועדף והעברת הכספים לאגודת אל-אנצאר, המזוהה עם הארגון, בסדר גודל של כמה מיליוני דולרים מידי שנה מתבצעת באמצעות הסניף הפלסטיני של קרן השאהיד האיראנית, קרן הפועלת גם בלבנון והכספים מועברים באמצעות העברות בנקאיות. קרן זו ודומות לה פועלת באיראן עוד מימי השאה, הולאמו לאחר המהפכה וממומנות על-ידי המשטר כשהן פטורות מתשלום מיסים ומפיקוח ממשלתי. במהלך השנים הפכו הקרנות הללו למוסדות כלכליים בלתי-רשמיים עתירי ממון והשפעה המקיימים קשרים גם עם משמרות המהפכה. כספי הקרנות משמשים בין היתר למימון טרור ולקידום פעילותה ההסברתית והחתרנית של איראן בחו"ל. המבנה המורכב של המוסדות הללו, הכולל עשרות ומאות חברות קטנות, מקשה מאד על המעקב אחריהן. אתר משרד האוצר האמריקאי פרסם בתאריך ה-24 ביולי, 2007

⁸⁴ Rajeev, Agrawal. (2012). "SINAI: The Middle East's New Hot Spot".

⁸⁵ Yaari, Ehud. (2012). "Sinai: a new front".

⁸⁶ המרכז לחקר המודיעין והטרור (המל"מ). (2014). "סיוע איראני לטרור הפלסטיני".

הודעה בה נמסר כי ארה"ב הכריזה על קרן השאהיד האיראנית, כולל הסניף שלה בארה"ב, כבלתי חוקיים, תחת צו 313224.⁸⁷

תמיכת עקיפה באמצעות קואליציית הצדקה (Union of Good)⁸⁸

מוסדות צדקה שונים ברחבי העולם המוסלמי מעבירים תרומות למטרות "צדקה" ההופכות לדרך למימון טרור. קואליציית הצדקה הוקמה בשנת 2001 על מנת לסייע לפלסטינאים באינתיפאדת אל אקצה ובהמשך הפכה לארגון גג של קרנות הצדקה האסלאמיות המזוהות עם החמאס ותנועת האחים המוסלמים. הקואליציה, שמשדרה הראשי ממוקם בסעודיה, יצרה למעשה תמנון כלכלי רב זרועי המאגד בתוכו קרנות ואגודות צדקה אסלאמיות הפועלות ברחבי העולם המערבי, במדינות ערב והאסלאם. הקואליציה יצרה גוף כלכלי רב עוצמה המרכז ומתאם תרומות מכלל הגופים המסונפים לו ומעבירים כסף בסכומים עצומים לאגודות הצדקה הפועלות בחסות האחים המוסלמים והחמאס. אחד ממנהיגי תנועת האחים המוסלמים, השיח' יוסף מוצטפא אל-קרדאוי, הוא יושב ראש קואליציית הצדקה והוא התפרסם בפסיקותיו ההלכתיות (פתוות) אשר נתנו הכשר לפיגועי ההתאבדות והגדרתם כ"מות של קדושים".

לסיכום, ניכר כי למערכת הטרור בסיני זורם כסף רב בסכומים המגיעים למאות מילונים עד מיליארדי דולרים. ארגוני הטרור נהנים ממגוון רחב של מקורות מימון בנוסף להיותם בעלי קשרים ופריסה בין לאומית נרחבת. יכולתם המבצעית הגבוהה מצביעה על כך שיש להם מקורות מימון ועל יכולתם לעבוד כתאים קטנים המממנים את עצמם וכמערכת המשתפת-פעולה ומזרימה לתעשיית הטרור גם סכומי כסף גדולים. ארגוני הטרור מוצאים לעצמם כל הזמן מקורות הכנסה חדשים מתורמים חיצוניים, מדינות, ארגונים וגם מגורמים מקומיים המשתפים-פעולה או מאולצים לעשות כך.

המאבק המצרי במקורות המימון

המאבק המצרי במקורות המימון מבוצע כחלק מהמערכה הנרחבת נגד הטרור. במצרים הוכרז החל משנת 2013 משטר חירום שנמשך עד היום והמאפשר פעילות נרחבת מול גורמים המתנגדים למשטר אך מנגד מעלה ביקורת בינלאומית. על-פי דו"ח הקונגרס,⁸⁹ מצרים משתפת-פעולה עם גופים בינלאומיים ומבצעת פעולות בתחום החקיקה, משתפת בתוכנית הסיוע של משרד החוץ האמריקאי כנגד טרור המספקת

⁸⁷ המרכז לחקר המודיעין והטרור (המל"מ). (2014). "סיוע איראני לטרור הפלסטיני".

⁸⁸ חלק זה מבוסס על ניתוח של השב"כ: שירות הביטחון הכללי. (2009). "קואליציית הצדקה" - מיפוי וניתוח מערך מימון כספי טרור".

⁸⁹ U.S State Department. (2013). "Country Reports on Terrorism 2013".

הדרכה וכלים להתמודדות, וחברה בכוח המשימה של המזרח-התיכון וצפון אפריקה, Middle East North Africa Financial Action Task Force, שנועד לשתף-פעולה נגד מימון הטרור. למצרים סקטור פיננסי מפותח אך סכומי הכסף העצומים העוברים בדרכים לא פורמליות מעלים את הסיכון לניצול המצב על-ידי גורמי הטרור הקיצוניים ולכן מצרים ממשיכה במאמצים לשפר את בקרת הגבולות ואמצעי הביטחון בנמלי התעופה, הים ותעלת סואץ. למרות תמיכה של ארה"ב באמצעים טכניים, מצרים מתקשה ביישום כיוון שהיא חסרה שיתוף-פעולה עם סוכנויות בינלאומיות ברחבי העולם המעורבות בהעברת אנשים וסחורות. לרשויות במצרים חסר מסד נתונים מרכזי על מנת לעקוב אחר התנועות של מטען וסחורות ברחבי המדינה ונובע מכך, על-פי האמריקאים, ששיתוף-פעולה בין משרדי הממשלה עם גופים בקהילה הבינלאומית הוא מינימלי. הרגולציה המצרית בנושא מימון טרור מותאמת להחלטות מועצת הביטחון של האו"ם בנושא והמצריים מעדכנים באופן קבוע את המוסדות הפיננסיים שלהם בכל מקרה של אנשים או גופים הנכנסים לרשימות השחורות של ועדות האו"ם המאפשרות להקפיא או להחרים את הנכסים של אותם גופים. מצד שני, המצריים לא עומדים בסטנדרטים שנקבעו על-ידי FATAF,⁹⁰ בעיקר ביכולתם להקפיא ולהחרים משאבים ללא דיחוי. מצרים עושה מאמץ רב כדי להתמודד עם תהליכי ההקצנה באמצעות תכניות חינוך, חיזוק השפעתם של אמאמים מתונים והוצאת מנהיגים קיצוניים אל מחוץ לחוק. עד לחודש פברואר 2015 נסגרו 27 אלף מסגדים וחוקק חוק חדש נגד טרור⁹¹ המאפשר הקפאת כל נכסי האחים המוסלמים בצורה רשמית. חשיבותו של החוק החדש בכך שהוא מרחיב את ההגדרות של הארגונים והאינדיבידואלים העוסקים בטרור לכל מי שמנסה לפגוע במדינה, בגורמי המדינה ובערעור הסדר הציבורי. החוק מגדיר כי גוף הנכנס לרשימה, כל נכסיו ודרכי המימון שלו יקפאו לשלוש שנים, כולל מנגנוני הצדקה, ומפרט את התהליכים הנדרשים. האנשים שברשימה השחורה לא יוכלו לצאת ממצרים ויושהו מכל משרה ציבורית. לבסוף מגדיר החוק את מסגרת העבודה לגופי החוק במצרים עם הגופים הבינלאומיים על מנת לשפר את שיתוף-הפעולה.

במישור הבינלאומי מצרים הגישה בקשה לקטאר להסגיר לידיה עשרים מנהיגים של תנועת האחים המוסלמים הנמצאים בשטחה, אותם היא מאשימה בהסתה ופעילות טרור. כמה ממנהיגים אלה מחלקים את זמנם בין קטאר לטורקיה, שם הם נהנים מהכנסת אורחים חמה של הנשיא ארדואן. משרד המשפטים המצרי⁹² הגיש בחודש פברואר 2015, בקשה רשמית לקטאר להחרים כספים הנמצאים בבנקים במדינה

⁹⁰ The Financial Action Task Force (FATF) הינו גוף בינלאומי הפועל על מנת להילחם במימון טרור, בהלבנת כספים ובאיומים נוספים על המערכת הפיננסית הבינלאומית. בגוף חברות 36 מדינות והוא קובע את הכללים על-פיהם מדינות נדרשות לפעול כנגד מימון הטרור. בעקבותיו קמו ברחבי העולם גופים אזוריים המשתפים עמו פעולה.

⁹¹ Al-Areby al Jadeed. (2015). "Egypt's new 'anti-terror law' comes into force".

⁹² בן מנחם, יוני. (2015). "מנהיג תנועת 'האחים המוסלמים' השיח' יוסף קרדאווי במרכז המגעים לפיוס בין מצרים לקטאר". http://www.arabexpert.co.il/2015/01/blog-post_6.html.

ונאמדים במיליוני לירות מצריות. לטענת המצריים, המדובר בכספים שהבריח ממצרים השיח' יוסף קרדאווי, המנהיג הדתי הבולט בתנועת האחים המוסלמים העולמית, המבוקש על-ידי שלטונות מצרים בחשד כי הסית לפעולות טרור נגד משטרו של הנשיא א-סיסי ואף מימן אותן. מצרים דורשת מקטאר להשיב אליה את הכספים הנמצאים בבנקים שלה, בחשבונותיו של השיח', ושהועברו אליו באמצעות תרומות ומימון מגורמים אסלאמיים מחוץ למצרים ובנוסף החרימו שלטונות מצרים כספים ורכוש בקהיר השייכים לקרדאווי.⁹³ משרד המשפטים המצרי פנה גם למדינות זרות נוספות בבקשה להחזיר למצרים כספים שהבריחו מנהיגי תנועת האחים המוסלמים במצרים לבנקים בחו"ל ואשר שימשו למימון פעולות טרור נגד משטרו של הנשיא א-סיסי.

פעולותיה של מצרים למניעת מימון הטרור חשובות ביותר, אך עד עתה לא הצליחו לייבש את מקורות המימון של הטרור. זהו טרור הפועל בהיקף רחב תוך הפעלת רשת המבוססת על מגוון רב של מקורות ונהנית מקשר עם האחים המוסלמים, עם מדינות רבות משאבים, עם החמאס ועם האוכלוסייה המקומית. לארגונים דרכים רבות להשיג משאבים, כאשר עלות הפיגועים והתחזוקה השוטפת של הארגון נמוכה יחסית וכך מערכת הטרור ממשיכה להתקיים ולהתרחב. **לכן, הטיפול בתופעת הטרור בסיני מחייב תפיסה כוללת וטיפול בכלל הממדים של התופעה, בנוסף לטיפול בערוצי המימון.**

חלק ד: הפעילות המצרית כנגד הטרור בסיני⁹⁴

תופעת הטרור בסיני התפתחה לאורך השנים ופרצה ביתר שאת לאחר נפילת שלטון מובארק. שנים של הזנחת האוכלוסייה והתעלמות מתהליכי הקצנה וצמיחת ארגוני טרור הפכו כעת איום משמעותי. כנגדו, המדיניות המצרית מאופיינת בהפעלת כוח רב המשיגה פתרון קצר טווח אך תוך קושי לבצע תהליכי עומק לפתרון הבעיה.

עידן א-סיסי מאופיין במבצעים הצבאיים המשמעותיים ביותר אך גם בעלייה בגל פיגועים בסיני ובתוך מצרים, תנועת האחים המוסלמים הוצאה מחוץ לחוק, נעצרו אלפים מאנשיה ומנהיגיה נשפטו לעונשי מוות ומאסרי עולם. א-סיסי הכריז על החמאס כארגון טרור ודורש ממנו בתוקף להפסיק את התמיכה בטרור בסיני,⁹⁵ הוא גם קרא להקמת כוח ערבי מאוחד למלחמה בארגון המדינה האסלאמית והכריז על מלחמה כוללת באסלאם הרדיקאלי הכוללת את המלחמה בארגון המדינה האסלאמית ושלוחותיה ובאחים

⁹³ בן מנחם, יוני. (2015). "מנהיג תנועת 'האחים המוסלמים' השיח' יוסף קרדאווי במרכז המגעים לפיוס בין מצרים

לקטאר". http://www.arabexpert.co.il/2015/01/blog-post_6.html

⁹⁴ Gold, Zack. (2014). "Security in the Sinai: Present and Future". International Center for Counter Terrorism The Hague.

⁹⁵ יששכרוף, אבי. (2015). "בית משפט במצרים הכריז רשמית: חמאס - ארגון טרור".

המוסלמים.⁹⁶ הפעילות המצרית בסיני מבוצעת בצורה חזקה מאוד תוך פגיעה משמעותית באוכלוסייה, כפרים שלמים מושמדים, שכונות שלמות נמחקות כחלק ממדיניות "אדמה חרוכה" של השלטונות⁹⁷ ובגבול עזה פועל משטר א-סיסי בנחרצות כנגד המנהרות כולל הקמת שטח הפרדה של שני קילומטר ברפיח המצרית, פינוי אלפי תושבים ולאחרונה תהליכים לבנות תעלת חיץ שתציף את המנהרות.⁹⁸ משטר א-סיסי נלחם בטרור בצורה נחרצת כמו שאף משטר לא פעל לפניו אך נדרש לתוכניות ארוכת טווח לטיפול מקיף בבעיה בסיני, תוך דגש על טיפול באוכלוסייה הבדואית המקומית וטיפול בתהליכי הרדיקליזציה בסיני. ניתוח המדיניות לפני תקופת שלטונו של א-סיסי מבהיר את הסיבות למצב שנוצר בשטח ומדגיש את הצורך בתוכנית כוללת על מנת למגר את הטרור בסיני.

תקופת שלטון מובארק (1981-2011)

תקופה זו התאפיינה בניסיון לשמור על שקט בסיני תוך פיתוח התיירות בדרום סיני והתעלמות מצרכי האוכלוסייה הבדואית. מובארק זנח תכניות לפתרון בעיות סיני מתקופת סאדאת ותוכניות שהוצעו בתקופתו לא מומשו.⁹⁹ המשטר התעסק בעיקר בפיתוח התיירות ובצרכי הביטחון של הזירה והגיב בצורה קשה לגל הפיגועים בשנים 2004-2006, תוך ביצוע גל מעצרים נרחב ופגיעה משמעותית באוכלוסייה המקומית. משטר מובארק התעלם באופן עקבי מהבעיות המרכזיות בסיני ומשטרו יצר את תשתית השנאה של הבדואים. למרות אזהרות ארה"ב וישראל, המשטר עצם את עיניו ולא טיפל ברשת ההברחות הענפה שהתפתחה בסיני והפכה מתשתית פשע לתשתית טרור. הניסיונות של המשטר לשתי-פעולה עם המנהיגות המקומית הוכחו כלא מספקים ולאחר נפילת מובארק פרצה ברחבי סיני התקוממות נרחבת מובלת על-ידי הבדואים וארגוני הטרור.

שנות השלטון הצבאי 2011-2012

המשטר הצבאי שעלה לאחר נפילת מובארק החל להתמודד עם תהליכי התסכול שפרצו לאחר שנים של הזנחת האזור והתבטאו בהתפרצות האלימה שהובילה לנטישת גורמי הביטחון ולמצב של חוסר שליטה בסיני. למעשה, לאחר נפילת מובארק מרחב סיני הפך לאזור ללא שליטה. גורמי הצבא שעלו לשלטון קיוו

⁹⁶ יששכרוף, אבי. (2015). "איש הברזל מקהיר הכריז מלחמה על חמאס".

⁹⁷ "Two extremists killed, other 12 arrested in Arish", Egypt Independent, 19 December 2013.

<http://www.egyptindependent.com/news/two-extremists-killed-other-12-arrested-arish>

⁹⁸ יששכרוף, אבי. (2015). "איש הברזל מקהיר הכריז מלחמה על חמאס".

⁹⁹ Yaari, Ehud. (2012). "Sinai: a new front".

ליצור מערכת יחסים טובה יותר עם האוכלוסייה המקומית ובמקביל פעלו מול ישראל להכנסת כוחות צבא להשליט סדר ובטחון. יש לציין כי למרות שבכל פעם שהועלתה בקשה להכניס כוחות לסיני ישראל הסכימה, בתקופה זו לא הכניסו המצריים את כל הכוחות שאושרו.¹⁰⁰ בקיץ 2011, לאחר הכרזת גורמי הטרור על הקמת מדינה אסלאמית בסיני, בוצע "מבצע נשר" בצפון סיני ובפעם הראשונה מאז הסכם השלום עם ישראל הוכנסו כוחות מיוחדים בשילוב טנקים ומסוקי קרב על מנת למגר את הארגונים הג'יהאדיסטיים. המבצע הצליח לפגוע בתאי הטרור בצפון סיני אבל בוצע תוך פגיעה משמעותית באוכלוסייה המקומית ואילו ארגוני הטרור עצמם נסוגו לאזורי מסתור בתוך המדבר,¹⁰¹ שרדו את המתקפה, המשיכו להתחזק בעזרת הגורמים ברצועת עזה ותמיכת אל-קאעדה העולמית והמשיכו בביצוע פיגועים מסיני כנגד ישראל והשלטונות המצריים.

שנות שלטון האחים המוסלמים (2012-2013)

עם עליית האחים המוסלמים לשלטון נראה היה כי המאמץ הצבאי מביא לירידה מסוימת של הטרור בסיני, מושגת מעט יציבות באזור ומורסי החל במספר תהליכים על מנת להתמודד עם בעיות השורש של הטרור. קצת לאחר עלייתו בתאריך ה-12 באוגוסט, 2012 בוצעה ההתקפה ברפיח כנגד הצבא המצרי וישראל שיצרה זעזוע עמוק במצרים ולאורה הדיח מורסי את המנהיגות הביטחונית הבכירה, מינה את א-סיסי לשר הביטחון והמבצע הצבאי נגד הטרור בסיני הורחב ("מבצע נשר 2") ומטרתו בשלב זה הוגדרה "לתקוף את הפושעים ולהשיב את הביטחון והיציבות לסיני".¹⁰² במקביל, החל משטר מורסי להתמודד עם בעיית ההברחות והמנהרות בגבול סיני עזה "כשלפתע" הפכה להיות בעיה מבחינת המצרים, אך גם אז הטיפול במנהרות היה חלקי ולא מספק. מורסי החל בתכניות חינוך באוניברסיטאות ותוכניות חינוך בקרב האוכלוסייה הבדואית על מנת להציב אלטרנטיבה לדתיות הקיצונית. בנוסף, פעל משטר מורסי ליצור דיאלוג מול גורמי הטרור כדי למנוע מהם לבצע פיגועים בשטח מצרים, אך ללא הצלחה. גורמי הטרור הקיצוניים התייחסו אל ניסיונות האחים המוסלמים כאל איום ופיגועי הטרור בסיני נמשכו לאורך השנה. תקופת מורסי התאפיינה בהפעלת כוח רב ולמעשה הוא פעל באופן עקבי נגד הטרור, אבל הקשרים עם שלטונות החמאס הקשו על טיפול עומק בתופעה ועזה המשיכה להזין את גורמי הטרור בסיני. משך שלטונו של מורסי היה קצר מכדי לשפוט את האפקטיביות של הלחימה בטרור בסיני בתקופתו ואת יעילותם של תהליכי העומק שהתחיל.

¹⁰⁰ Yaari, Ehud. (2012). "Sinai: a new front".

¹⁰¹ בתוך סיני יש לארגוני הטרור בסינים מוגנים באזורים נסתרים וקשים לגישה ביניהם ג'אבל הילל וואדי אמר.

¹⁰² Egypt Independent. "Operation Eagle to continue, say military sources", 28 August 2012.

<http://www.egyptindependent.com/news/operation-eagle-continue-say-military-sources>

שלטון א-סיסי משנת 2013 ועד היום

הפלת האחים המוסלמים ועלייתו של א-סיסי לשלטון הובילה לגל טרור חסר תקדים בסיני שגרר מאמץ צבאי ממוקד כנגדו. ארגוני הטרור פנו נגד המשטר המצרי כיעד המרכזי. א-סיסי המשיך במדיניות התקפית בסיני, תוך הגדלת הכוחות הצבאיים באופן עקבי והמבצעים הצבאיים הלכו והתרחבו ובוצעו גם כתגובה ישירה לפיגועים. למעשה, עידן א-סיסי מאופיין במבצעים הצבאיים המשמעותיים ביותר אך גם בעלייה משמעותית בגל פיגועים בסיני ובתוך מצרים. לאחר ההפיכה הצבאית בוצע מבצע "סופת המדבר" כתגובה לגל התקפות הטרור ובחודש ספטמבר 2013, לאחר ניסיון ההתנקשות בשר הפנים המצרי, בוצע המבצע הצבאי הנרחב ביותר בסיני מאז שנת 1973.¹⁰³ מבצע זה כלל התקפה נרחבת על גורמי הטרור, כולל שימוש במסוקי קרב בצורה מאסיבית ומעבר מבית לבית למעצר טרוריסטים. בחודשים שחלפו, הצבא הרחיב את פעילותו, א-סיסי הכריז כי המבצע הצבאי ימשך שנתיים-שלוש וכי מצרים נחושה לעמוד במחיר הכבד שהוא יגבה.¹⁰⁴ בתוך שטח מצרים, תנועת האחים המוסלמים הוצאה מחוץ לחוק, נעצרו אלפים מאנשיה ומנהיגיה נשפטו לעונשי מוות ומאסרי עולם. א-סיסי הכריז על החמאס כארגון טרור ודרש ממנו בתוקף להפסיק את התמיכה בטרור בסיני.¹⁰⁵ א-סיסי קרא להקמת כוח ערבי מאוחד למלחמה בארגון המדינה האסלאמית והכריז על מלחמה כוללת באסלאם הרדיקלי הכוללת את המלחמה בארגון ושלוחותיו וכן בתנועת האחים המוסלמים ושלוחותיה.¹⁰⁶ הפעילות בסיני המשיכה ברצף ובמקביל תקף חיל האוויר המצרי מטרות של ארגון המדינה האסלאמית בלוב וקיבל גיבוי בינלאומי כחלק ממערכה נגד הארגון. למרות זאת, פיגועי הטרור ממשיכים ואף מתעצמים באיכותם, מורכבותם וביכולות שלהם לפגוע גם במקומות בלב מצרים. בנוסף, יש לקחת בחשבון כי הפעילות המצרית בסיני מבוצעת בצורה חזקה מאד תוך פגיעה משמעותית באוכלוסייה, כפרים שלמים מושמדים ושכונות שלמות נמחקות כחלק ממדיניות "אדמה חרוכה" של השלטונות.¹⁰⁷ בגבול עזה פועל משטר א-סיסי בנחרצות כנגד המנהרות, כולל הקמת שטח הפרדה של שני קילומטר ברפיח המצרית ופינוי אלפי תושבים,¹⁰⁸ פעולות העלולות להעצים את האיבה בין האוכלוסייה למשטר. בנוסף, סגירת עזה וניתוק הקשרים עם החמאס המוגדר (ביחד עם האחים המוסלמים) כאויב המדינה המצרית יביאו לתוצאות מיידיות נגד הטרור אבל רצועת עזה לא תוכל לחיות

¹⁰³ Gold, Zack. (2014). "Security in the Sinai: Present and Future".

¹⁰⁴ יששכרוף, אבי. (2015). "לא רק דיבורים: איש הברזל מקהיר הכריז מלחמה על חמאס".

¹⁰⁵ ש.ם.

¹⁰⁶ ש.ם.

¹⁰⁷ "Two extremists killed, other 12 arrested in Arish", Egypt Independent, 19 December 2013,

<http://www.egyptindependent.com/news/two-extremists-killed-other-12-arrested-arish>

¹⁰⁸ יששכרוף, אבי. (2015). "לא רק דיבורים: איש הברזל מקהיר הכריז מלחמה על חמאס".

לאורך זמן במצב של סגר מוחלט ועלולה להתפוצץ למצרים ולישראל בפנים גם דרך הטרור בסיני. קושי נוסף העומד בפני המשטר הוא המודיעין החסר, ארגוני הטרור בסיני מתפתחים באופן מהיר, הקשרים האזוריים והתשתיות מפוזרות ברחבי המדבר, באזורים קשים לפעולה. הבדואים שהם "אדוני האזור" מכירים כל רגב ושעל והצבא מתקשה למגר את תשתיות הטרור. משטר א-סיסי נלחם בטרור בצורה נחרצת כמו שאף משטר לא פעל לפניו אך נדרש לתוכניות ארוכות טווח לטיפול מקיף בבעיה בסיני תוך דגש על טיפול באוכלוסייה הבדואית המקומית.

חלק ה: השלכות המצב בסיני על ישראל והקהילה הבינלאומית

חלקה של ארה"ב והקהילה הבינלאומית

לארה"ב ולקהילה הבינלאומית חלק חשוב בסיוע למצרים בהתמודדות עם הטרור מתוך הבנה שזוהי למעשה מערכה אזורית ועולמית בין כוחות האסלאם המתון לאסלאם הקיצוני. מצרים המצויה במצוקה כלכלית עמוקה מתקשה לפעול ללא תמיכה בינלאומית וסיוע כלכלי ובעיקר זה של ארה"ב. מדובר בנושאים קריטיים לכלכלת מצרים ולאור הפגיעה הכלכלית העצומה של גל הטרור הנוכחי וחוסר היציבות שהוא מביא, התמיכה הבינלאומית היא ממש "עורק חיים" למצרים משטרו של אובמה המנסה להקנות ערכים דמוקרטים לאזור התקשה לקבל את שלטונו של א-סיסי שעלה בהפיכה צבאית (לא-לגיטימית מבחינת האמריקאים) אבל כאמור התמיכה של ארה"ב וההכרה במערכת הטרור בסיני כחלק מהמערכה נגד ארגון המדינה האסלאמית הינה קריטית להצלחה. חוסר ההחלטיות האמריקאית הביא את א-סיסי לפנות לסיוע רוסי ולתמוך במעורבות הגוברת של רוסיה בסוריה ובמלחמה נגד ארגון המדינה האסלאמית ובמקביל, האמריקאים קראו במפתיע לצמצום נוכחות הכוח הרב לאומי בסיני. תהליכים אלו מהווים הוכחה נוספת לחוסר ההבנה של הממשל בארה"ב את מורכבות הסכסוך במזרח-התיכון. א-סיסי מתנגד לדתיים הקיצוניים ומבין שעליו, לפחות בשלב זה, לפעול נגדם באמצעות משטר צבאי והוצאתם מחוץ לחוק כיוון שעלייתם לשלטון הובילה למדינה אסלאמית, אך מול האמריקאים הוא נתפס כפוגע בערכי הדמוקרטיה ולא זוכה לפיכך לתמיכה הנדרשת, פער אליו מנסה כעת פוטין להיכנס. הקהילה הבינלאומית בהובלת ארה"ב ואירופה צריכה לכן לעמוד לצד שלטונו של א-סיסי, לא רק בגיבוי בינלאומי רחב למאמציו כנגד הטרור אלא גם בחיזוק מעורבות הכוחות הבינלאומיים בסיני וצריכה לסייע למצרים במאבקה בצד הכלכלי של הטרור ולמנוע הזרמות כספים למימון הטרור באזור כחלק מהמערכה העולמית. ממשלת מצרים מצידה צריכה לפעול בכל כוחה על מנת לשפר את שיתופי-הפעולה עם הגופים והמנגנונים הבינלאומיים. מצרים זקוקה גם לתמיכת הכלכלה העולמית בהשקעות באזור סיני ובגיבוש תכנית שתביא

יציבות ובטחון ותהפוך את סיני לאזור "בר מחייה" במקום מדינת הטרור שהוא הפך להיות. השקעות בינלאומיות צריכות לגדול משמעותית והתערבות של כוחות בינלאומיים באזור נדרשת כמו גם גיבוי למאמץ המצרי במוסדות הבינלאומיים. ללא התערבות בינלאומית נרחבת, אך מושכלת, באזור סיני, תתקשה מצרים לבדה להתגבר על התופעה. יתר על כן, המגמה אותה מוביל א-סיסי לאיחוד כוחות עם ערב הסעודית ומדינות האסלאם-הסוני המתון כנגד ארגוני הטרור הרדיקלים והציר האיראני-שיעי, היא מגמה חשובה ביותר שללא תמיכת הקואליציה המערבית עלולה להסתיים בכישלון.

השלכות האיום על ישראל

מערכת הטרור בסיני מהווה איום משמעותי על ישראל בשילוב עם הטרור מעזה והטרור המתפתח בגבול הצפון וברמת הגולן. גדר הביטחון שנבנתה לאורך הגבול עם מצרים מהווה אמנם מרכיב משמעותי מאוד במערך ההגנה, אבל ישראל לא יכולה לפעול התקפית בסיני עקב הרגישות מול מצרים ולכן המפתח המרכזי בהתמודדות הישראלית מול הטרור מסיני הוא שיתוף-פעולה עם השלטונות המצריים. שיתוף-הפעולה צריך להיות ברמה המבצעית והמודיעינית ותוך בניית תהליכים בוני אמון וכאלו שישפרו את היכולות המצריות שכיום לוקות בחסר. ישראל מצידה צריכה להפנות לאזור משאבים, בעיקר מודיעיניים, בשיתוף עם המצרים, לאור ההבנה שבמשך שנים ישראל ראתה בסיני זירה משנית וכיום הזירה מציבה איום הולך ומתעצם לישראל. למרות זאת, איום זה הוא חלק מקשת איומים רחבה המקיפה את ישראל מפנים ומבחוץ ולכן ישראל מתקשה להפנות משאבים לאיום מסיני שעדיין לא נמצא בראש סדרי העדיפויות ובעיקר לאור הקושי לפעול בתוך השטח עקב הרגישות מול המצרים.

מה כן ניתן לעשות? הדבר העיקרי הוא שיתוף-פעולה עם מצרים. קיים צורך מתמיד לבחון את ההגבלות בהסכמי השלום, שהפכו את סיני לאזור הפרדה ללא כוחות צבא ולאפשר הכנסת כוחות שישלטו בשטח וידעו לתת מענה לטרור. הבסיס לפתרון המציאות בסיני הוא שיפור המשילות באזור ודרך כך שיפור מציאות החיים לשבטים הבדואים, תושבי סיני. ישראל ומצרים צריכות להתגבר על שנים של יחסים קרים וחוסר אמון ולבנות מערכת יחסים טובה יותר, לגבש יחדיו תכנית פעולה משותפת למען עתיד השלום ביניהן כאשר המציאות במרחב סיני היא המפתח. הראייה של הפתרונות בסיני צריכה להכיל בתוכה יצירת עורק חיים גם לרצועת עזה כיוון שהפתרונות בעזה ובסיני קשורים. יחד עם זאת, יש להבין שלמצרים קיים קושי להציג את ישראל כבת ברית כיוון שהדבר עלול לפגוע במעמדה בעולם הערבי ולכן יש לבצע חלק גדול מהתהליכים בצורה חשאית. הדרך הישראלית היא לפקוח עין על האיום אך לפעול בחכמה יחד עם מצרים ללא התערבות גלויה, תוך הבנת מגבלותיה בהתערבות בענייניה הפנימיים של מצרים.

חלק ו: כיצד מצרים צריכה לפעול?

מצרים נמצאת במערכה משמעותית נגד טרור ההולך ומתרחב מגבולות סיני לתוך שטח מצרים. אין זו הפעם הראשונה שמצרים מתמודדת עם טרור אך היקף הטרור הנוכחי, יכולותיו המתפתחות וההקשרים האזורים מהווים איום חדש ומשמעותי. בנוסף למאמץ הצבאי הממוקד כנגד הטרור, על מנת לטפל באזור סיני נדרשת מדיניות שתפתור את בעיות התשתית. מאז נפילת מובארק, המשטרים השונים מדברים על הצורך ליישם תכניות לטיפול בבעיות הפיתוח, הכלכלה והתעסוקה בסיני, אך לא פורסמה עדיין תכנית ממשלתית כוללת בעניין.¹⁰⁹ הפעילות הצבאית יוצרת נזק רב לאוכלוסייה כולל פגיעה רבה בזכויות אדם והממשלה, למרות ההבטחות, לא עושה תהליכים לפצות את המקומיים. למרות המאבק המר בטרור ויכולתה של מצרים לפעול בהשוואה לאילוצים שיש למדינה "מערבית דמוקרטית", זהו נושא שצריך לקחת בחשבון בעיקר לאור הצורך לבנות בסיני תשתית לאוכלוסייה שיאפשר לה להוציא מתוכה את גורמי הטרור. זהו למעשה מרכיב המפתח. ללא רתימת הבדואים בסיני למאבק בטרור תוך יצירת עתיד במסגרת שלטונית-מדינית-אוטונומית שתאפשר להם להמשיך לממש את אופי החיים הבדואי במקביל להשתלבותם במדינה המצרית, יהיה קשה למגר את הטרור בסיני. תהליכים שונים לשיתוף האוכלוסייה הבדואית החלו במהלך שנת 2015 והתאגדות של מנהיגי השבטים אף קראה לפעולה משותפת נגד ארגוני הטרור.¹¹⁰ תחום חשוב נוסף אותו התחילו המצריים חלקית הוא טיפול עומק בתהליכי הרדיקליזציה בקרב המוסלמים ברחבי מצרים והבדואים בסיני. מדובר במאבק על דרך חיים בין האסלאם המתון לאסלאם הקיצוני והניצחון במאבק זה יכריע את גורלה של מצרים. המצריים צריכים להשקיע במנהיגי דת מתונים שיציבו דרך אחרת לקיצוניים, בתהליכי חינוך והסברה על דרך האסלאם הנכונה והמתונה ובסגירת מוסדות קיצוניים המטיפים לשנאה ואלימות (כפי שכבר החלו לעשות מאז עלייתו של א-סיסי לשלטון). יחד עם זאת, למצרים בעיות עצומות בנוסף לסיני, מצרים מתמודדת עם תהליכים חברתיים וכלכליים תוך מצוקת משאבים קשה. המצב הפנימי בתוך מצרים נמצא בראש סדרי העדיפויות של א-סיסי והטיפול בסיני הוא עוד בעיה במכלול הנושאים והאתגרים שלפתחו. דווקא התהליכים הכלכליים בהם פתיחת תעלת סואץ 2 וגילויי מאגרי הנפט העצומים לחופי מצרים מביאים איתם תקווה למציאות כלכלית משופרת שתאפשר למצרים להתגבר על בעיות היסוד שלה. חשיבותו הכלכלית של אזור סיני לכלכלת מצרים עקב תשתיות האנרגיה שבו וההכנסות הצפויות מתעלת סואץ תלויים ביכולת המצרית להשליט שקט באזור ולכן ימצבו את הטיפול בטרור בסיני בעדיפות גבוהה.

¹⁰⁹ Gold, Zack. (2014). "Security in the Sinai: Present and Future". International Center for Counter Terrorism The Hague.

¹¹⁰ JWMG Review. (2014). International institute for counter-Terrorism (ICT).

למאבק בטרור בסיני השלכות משמעותיות על המאבק בטרור העולמי ועל התהליכים במזרח-התיכון בכלל ובמצרים ובישראל בפרט. הגנרל א-סיסי, יותר מכל מנהיג אחר בעולם, נראה נחוש מאוד לטפל בתופעה והצלחתו חשובה מאד לעתיד מצרים והאזור.

סיכום

הטרור מסיני התפשט למצרים ומהווה חלק ממערכה אזורית. למרות האיום שהוא מציב, השלטון המצרי וכוחות הביטחון נלחמים בו בנחישות וביד קשה ופוגעים בו קשות. יחד עם זאת, על מנת לטפל בטרור באופן עמוק ומהותי נדרשת תכנית כוללת לגדוע את שורשי הטרור. תהליכים חשובים בדמות החוק נגד טרור, תהליכי שיתוף-פעולה עם הגופים הבינלאומיים ועם מדינות נוספות התחילו ומבוצעים וחייבים להמשך אך בנוסף, הפעולה צריכה להתמקד בחיבור האוכלוסייה הבדואית בסיני למצרים תוך יצירת אוטונומיה בדואית בסיני שתשמור על האופי והצרכים של החברה הבדואית ותגרום לה להוציא את גורמי הטרור מקרבה. הקהילה הבינלאומית צריכה להתגייס על מנת לסייע למצרים באתגר העומד מולה כחלק ממערכה עולמית ואזורית נגד הטרור האסלאמי. א-סיסי, נשיא מצרים, נראה נחוש בדרכו ומוביל את המאבק ביד רמה, בפעולתו הוא לוקח על עצמו את הנהגת העולם המוסלמי המתון, לכן **הצלחתו של א-סיסי ומצרים משמעותית במערכה על הדרך של העולם המוסלמי נגד הרדיקלים הסונים והשיעים כאחד ובעלת השלכות רבות על המאבק העולמי בטרור.**

Al-Anani, Khalil .(2014).” The Resurgence of Militant Islamists in Egypt”, Middle East Institute Retrieved on 30.06.2015, on line available at:

<http://www.mei.edu/content/resurgence-militant-islamists-egypt>

Al-Areby al Jadeed. (2015). “Egypt's new 'anti-terror law' comes into force” Retrieved on 02.07.2015 online available at:

<http://www.alaraby.co.uk/english/news/2015/2/26/egypts-new-anti-terror-law-comes-into-force>

Berko,Reuven. (2014). ” The Road from Qatar to the Gaza Strip” Retrieved on 30.06.2015 online available at:

<http://www.rightsidenews.com/2014101634981/world/terrorism/the-road-from-qatar-to-the-gaza-strip.html>

Bomgers, Rob. (2014). “Global Jihad in Sinai: an Extension of the Gaza Strip?” International institute for counter-Terrorism (ICT) Retrieved on 01.06.2015 on line available:

<http://www.ict.org.il/Article/1118/Global%20Jihad%20In%20Sinai%20An%20Extension%20Of%20The%20Gaza%20Strip?>

Brisard, J.C. (2002). “Terrorism Financing: Roots and Trends of Saudi Terrorism Financing,” Report prepared for the President of the Security Council United Nations, New-York, USA. Retrieved on 30.06.2015 on line available at:

<http://www.investigativeproject.org/documents/testimony/22.pdf>

Dayer, Emily & Kessler Oren. (2014). “Terror in the Sinai”, the Henry Jackson Society, London. Retrieved on 30.01.2015 Online Available at:

<http://henryjacksonsociety.org/2014/05/07/terror-in-the-sinai/>

Egypt Independent. (2012). “Operation Eagle to continue, say military sources” Retrieved on 30.01.2015 Online Available at:

<http://www.egyptindependent.com/news/operation-eagle-continue-say-military-sources>.

Egypt Independent. (2013).”Two extremists killed, other 12 arrested in El-Arish” Retrieved on 30.01.2015 Online Available at:

<http://www.egyptindependent.com/news/two-extremists-killed-other-12-arrested-arish>

Egypt independent. (2013). “Muslim Brotherhood financing attacks”, Retrieved on 30.06.2015 Retrieved on 30.01.2015 Online Available at:

<http://www.egyptindependent.com/news/muslim-brotherhood-financing-attacks-egypt-minister>

Egypt independent. (2013). Islamic Jihad Founder: Brotherhood has been funding Ansar Bayt al-Maqdi” .Retrieved on 30.06.2015 on line available at:

<http://www.egyptindependent.com/news/islamic-jihad-founder-brotherhood-has-been-funding-ansar-bayt-al-maqdis>

Gal, Itzhac. (2013). “Terror in Sinai - Serious Threat to Egyptian Economy”, *Israel’s Homeland Security*, Retrieved on 15.06.2015 on line available at:

<http://i-hls.com/2013/10/terror-in-sinai-serious-threat-to-egyptian-economy/>.

Gold, Zack. (2014). “Security in the Sinai: Present and Future”, International Center for Counter Terrorism, The Hague. Retrieved on 30.01.2015 Online Available at:

<http://www.icct.nl/download/file/ICCT-Gold-Security-In-The-Sinai-March-2014.pdf>

International Business Times. (2014). “Terrorists Target Egypt’s Red Sea Tourism -- And It’s Working”, Retrieved on 25.02.2015 *on line* available at:

<http://www.ibtimes.com/terrorists-target-egypts-red-sea-tourism-its-working-1556362>.

JWVG Review. (2014). International institute for counter-Terrorism (ICT) Retrieved on 30.06.2015 on line available at:

<http://www.ict.org.il/Articles.aspx?WordID=22>

Laub, Zachary. (2013). “Egypt’s Sinai Peninsula and Security”, *Council on Foreign Relations*, Retrieved on 05.06.2015 on line available at:

<http://www.cfr.org/egypt/egypts-sinai-peninsula-security/p32055>

Money Jihad. (2013). “Sinai Peninsula flooded with one-quarter billion dollars for jihad” Retrieved on 30.06.2015 on line available at:

<https://moneyjihad.wordpress.com/2013/09/13/sinai-peninsula-flooded-with-one-quarter-billion-dollars-for-jihad>

Money Jihad. (2014). “Egypt: Muslim Brotherhood growing poppies and cannabis in Sinai to fund their resurgence” Retrieved on 30.06.2015 on line available at:

<https://moneyjihad.wordpress.com/2014/05/14/egypt-muslim-brotherhood-growing-poppies-and-cannabis-in-sinai-to-fund-their-resurgence/>

Pelham, Nicolas. (2012). “Sinai: The Buffer Erodes”, *Chatham House*, Retrieved on 30.06.2015 on line available at:

<http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Middle%20East/pr0912pelham.pdf>.

Rajeev, Agrawal. (2012). “SINAI: The Middle East’s New Hot Spot”. Institute for Defense Studies and Analysis, Retrieved on 30.01.2015 Online Available:

http://www.idsa.in/issuebrief/SINAITheMiddleEastNewHotSpot_ragarwal_301112.html

Spyer, Jonatan. (2014). "Behind the lines: Salafi insurgency fermenting", The Jerusalem Post, Retrieved on 30.01.2015 Online Available:

<http://www.jpost.com/Features/Front-Lines/Behind-the-lines-Salafi-insurgency-fermenting-341415>

The Times of Israel. (2014). "Smuggling between Sinai and Gaza still thriving" Retrieved on 30.06.2015 on line available:

<http://www.timesofisrael.com/smuggling-between-sinai-and-gaza-still-thriving/>

The Israeli Project. (2012). "security Threats from the Sinai peninsula". Retrieved on 30.01.2015 on line Available:

<http://www.theisraelproject.org/security-threats-from-the-sinai-peninsula/>

U.S State Department. (2013). "Country Reports on Terrorism 2013" Retrieved on 01.06.2015 Online Available at:

<http://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2013/>

U.S State Department. (2015). "The 2015 International Narcotics Control Strategy Report" (INCSR), Volume 2, Money Laundering and Financial Crimes" Retrieved on 01.06.2015 Online Available at:

<http://www.state.gov/j/inl/rls/nrcrpt/2015/index.htm>

Van Reisen ,Mirjam, Estefanos, Meron & Rijken ,Conny. (2013). "The Human Trafficking Cycle: Sinai and Beyond", Europe External Policy Advisors, Retrieved on 30.06.2015 on line available:

<http://socialwatch.org/node/16313>

Yaari, Ehud. (2012). "Sinai: a new front". Policy notes N.9, The Washington Institute for Near East Policy. Retrieved on 30.01.2015 Online Available at:

<http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyNote09.pdf>

Zelin, Y, Aharon. (2013). "Jihadists on the Nile: The Return of Old Players" The Washington institute for near east policy Retrieved on 30.01.2015. Online Available:

<http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/jihadists-on-the-nile-the-return-of-old-players>

א.ס.ף - ארגון סיוע לפליטים ומבקשי מקלט בישראל. (2014). "ההריגה אנחנו בני אדם - ניצולי מחנות העינויים בסיני". אוחזר בתאריך: 25.06.2015

<http://assaf.org.il/he/sites/default/files/pdf>

אתר הכנסת. (2005). "ועדת החקירה הפרלמנטרית למאבק בסחר בנשים בראשות חה"כ זהבה גלאון, דו"ח מסכם, מרץ 2005", אוחזר בתאריך: 12.07.2015

<http://www.knesset.gov.il/committees/heb/docs/sachar7.pdf>

בוחבוט, אמיר, יששכרוף, אבי, אשכנזי, אבי. (2015). "עשרות הרוגים במתקפה משולבת של דאע"ש נגד צבא מצרים בסיני" אוחזר בתאריך: 02.07.2015

<http://news.walla.co.il/item/2868717>

בן מנחם, יוני. (2015). "מנהיג תנועת "האחים המוסלמים" השיח' יוסף קרדאווי במרכז המגעים לפיוס בין מצרים לקטאר" אוחזר בתאריך: 2.7.2015

http://www.arabexpert.co.il/2015/01/blog-post_6.html

גזל, צבי. (2012). "סיני ממלכת הבדואים", המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה. אוחזר בתאריך: 22.04.2015

<http://www.news1.co.il/Archive/003-D-70322-00.html>

גולד, זאק. (2014). "אזור החיץ בגבול מצרים - רצועת עזה: יותר נזק מתועלת לביטחון חצי-האי סיני", המכון למחקרי בטחון לאומי (INSS), מבט על, גיליון 609, 23 בנובמבר 2014.

גולד, זאק. (2015). "השבטים בסיני - בין המדינה המצרית ל'מדינה האסלאמית'", המכון למחקרי בטחון לאומי (INSS), מבט על, גיליון 698, 20 במאי 2015.

המרכז לחקר המודיעין והטרור (המל"מ). (2014). "דאע"ש דיוקנו של ארגון טרור". אוחזר בתאריך: 01.06.2015

<http://www.terrorism-info.org.il/he/article/20733>

המרכז לחקר המודיעין והטרור (המל"מ). (2012). "חצי האי סיני כזירת פעילות של הטרור האסלאמי". אוחזר בתאריך: 01.06.2015

http://www.terrorism-info.org.il/Data/articles/Art_20381/H_155_12_1206656325.pdf

המרכז לחקר המודיעין והטרור (המל"מ). (2014). "מעורבותם של בוגרי סוריה במערכת הטרור המנהלת נגד המשטר המצרי". אוחזר בתאריך: 01.06.2015

http://www.terrorism-info.org.il/Data/articles/Art_20644/H_067_14_1694925898.pdf

המרכז לחקר המודיעין והטרור (המל"מ). (2014). "תמיכה פומבית של דאע"ש באנצאר בית אל מקדס". אוחזר בתאריך: 30.04.2015

<http://www.terrorism-info.org.il/he/article/20729>

המרכז לחקר המודיעין והטרור (המל"מ). (2014). "סיוע איראני לטרור הפלסטיני: העברת כספים למשפחות מחבלים (חללים ואסירים) ברצועת עזה באמצעות אגודת הצדקה אל-אנצאר, המזוהה עם הג'יהאד האסלאמי בפלסטין". אוחזר בתאריך: 30.04.2015

<http://www.terrorism-info.org.il/he/article/20803>

וואלה סוכנות הידיעות. (2015). "א-סיסי על הפיגועים בסיני: "נאבקים בארגון הטרור החזק בעולם".
אוחזר בתאריך: 01.02.2015

<http://news.walla.co.il/item/2825020>

יששכרוף, אבי. (2015). "על אף הרחבתו: כך עקפו המחבלים את אזור החיץ המצרי". אוחזר בתאריך:
06.01.2015

<http://news.walla.co.il/item/2817066>

יששכרוף, אבי. (2015). "אפקט דאע"ש בסיני: לא סתם פיגוע התאבדות - מתקפת גרילה", אוחזר
בתאריך: 31.01.2015.

<http://news.walla.co.il/item/2824836>

יששכרוף, אבי. (2015). "בית משפט במצרים הכריז רשמית: חמאס - ארגון טרור". אוחזר בתאריך:
26.02.2015

<http://news.walla.co.il/item/2833755?m=1>

יששכרוף, אבי. (2015). "לא רק דיבורים: איש הברזל מקהיר הכריז מלחמה על חמאס", אוחזר בתאריך:
01.03.2015

<http://news.walla.co.il/item/2833817>

כנף, אוריה. (2015). "הסרטון שמוכיח: דאע"ש הגיע לאפריקה, ובמלוא אכזריותו", אוחזר בתאריך:
16.02.2015

<http://news.walla.co.il/item/2830010>

לבנון, יצחק. (2014-15). הרצאות במסגרת קורס "מצרים, חברה, פוליטיקה וטרור מחזון למציאות",
לימודי תואר שני במרכז הבינתחומי, הרצליה

לינדנשטראוס, גליה. (2014). "טורקיה: כשהקרוב מתעתע מסתכלים רחוק", המכון למחקרי בטחון לאומי
(INSS). אוחזר בתאריך: 01.10.2015.

<http://heb.inss.org.il/index.aspx?id=4354&articleid=6451>

עזאני, איתן. (2015). הרצאות במסגרת קורס "מימון טרור", לימודי תואר שני במרכז הבינתחומי,
הרצליה.

פסקין, דורון. (2013). "הצבא יתקשה לייבש את כספי האחים המוסלמים". אוחזר בתאריך: 02.07.2015

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4406859,00.html>

פסקין, דורון. (2014). "מכונת הכסף מקטאר שמניעה את חמאס". אוחזר בתאריך: 2.7.2015

<http://www.calcalist.co.il/world/articles/0,7340,L-3636516,00.html>

שויצר, יורם. (2014). "מלחמת הג'יהאדיסטים בסיני", המכון למחקרי בטחון לאומי (INSS). אוחזר
בתאריך: 24.04.2015

<http://heb.inss.org.il/index.aspx?id=4354&articleid=7734>

שויצר, יורם. (2015). "מלחמתה של מיצריים בחצי האי סיני - לא שלה לבד", המכון למחקרי בטחון לאומי (INSS). אוחזר בתאריך : 24.04.2015

<http://heb.inss.org.il/index.aspx?id=4354&articleid=8667>

שירות הביטחון הכללי (אתר האינטרנט). (2009). "'קואליציית הצדקה" - מיפוי וניתוח מערך מימון כספי טרור". אוחזר בתאריך : 01.07.2015

<https://www.shabak.gov.il/SiteCollectionImages/Hebrew/TerrorInfo/docs/coalition0909.pdf>

שכטר, אשר. (2014). "הכסף שמתחת לבלטות - איך נהפכו המנהרות לעורק הכלכלי הראשי בעזה", The Marker. אוחזר בתאריך : 03.07.2015

<http://www.themarker.com/markerweek/1.2387090>